

STUDII CLINICE / CLINICAL STUDIES

Prevenția abuzului sexual la copii

Prevention of child sexual abuse

Andrada Todea¹

Motto:

“Un copil informat este un copil în siguranță.”

Dayee

REZUMAT

Introducere: Studiile de specialitate indică faptul că anual un număr mare de copii sunt abuzați sexual. Abuzul sexual este întâlnit în toate zonele geografice, indiferent de rasă sau statut socio-economic. Factorii asociați cu abuzul sexual depind atât de copil (lipsa de informații privind abuzul sexual, naivitate, stimă de sine scăzută, nevoia de atenție, nesiguranță), cât și de mediu (conflicte maritale, lipsa de supraveghere, absența unui părinte natural, părinți care au fost la rândul lor abuzați). Lipsa de informații și cunoștințe (despre abuzul sexual și partea intimă a corpului) este considerată o sursă a vulnerabilității copiilor. Astfel, un copil mai puțin vulnerabil este capabil să recunoască comportamentele nepotrivite ale adulților, are idei cum să opună rezistență și este nerăbdător să spună cuiva ce i s-a întâmplat. Pe de altă parte, un copil mai vulnerabil ar putea să nu recunoască comportamentele neadecvate ale adulților, nu știe cum să se apere și nu comunică nimănui ceea ce i s-a întâmplat. **Metode:** Pornind de la aceste considerente, studiul de față și-a propus să realizeze un program de prevenție a abuzului sexual la preșcolari. **Rezultate și concluzii:** Rezultatele studiului indică o scădere a vulnerabilității copiilor la abuzul sexual după participarea lor la programul de prevenție, copiii reușind să învețe strategii de recunoaștere, rezistență și relatare.

Cuvinte cheie: abuz sexual, prevenție, vulnerabilitate cognitivă

Motto:

“An informed child is a safe one.”

Dayee

ABSTRACT

Introduction: Specialized studies show that, every year, a large number of children are sexually abused. Sexual abuse can be found all over the world, regardless of race or socio-economic status. The factors associated with sexual abuse depend both on the child (lack of information regarding sexual abuse, naivety, low self-esteem, need for attention, insecurities), and the environment (marital conflict, lack of supervision, the absence of a biological parent, parents who have been abused themselves). The lack of information and knowledge (about sexual abuse and about the intimate body parts) is considered a source of vulnerability for children. Thus, a child who is less vulnerable is capable to identify inappropriate behavior in adults, knows how to resist and is eager to quickly report to someone what has happened to him or her. On the other hand, a child who is more vulnerable may not recognize inappropriate behavior in adults, does not know how to protect himself or herself and does not report to anyone what has happened to them. **Methodology:** Starting from these premises, the present study seeks to create a program for preventing sexual abuse at the preschool level. **Results and conclusions:** The results of the study show a drop in vulnerability when faced with sexual abuse. After participating in the prevention program children learned strategies to identify, resist and report abuse.

Keywords: child sexual abuse, prevention, cognitive vulnerability

Introducere:

Aspecte teoretice privind abuzul sexual

În literatura de specialitate există mai multe definiții ale abuzului sexual. Astfel, în 1978 Centrul Național pentru Copiii Abuzați și Neglijăți (NCCAN) definește abuzul sexual ca fiind: “*Contacte sau interacțiuni între un copil și un adult, când copilul este folosit pentru stimularea sexuală a adultului respectiv sau a altor persoane. Abuzul sexual poate fi comis și de o persoană care are sub 18 ani, dar cu condiția ca între victimă și abuzator să existe o diferență de vârstă mare sau ca abuzatorul să dețină puterea și controlul asupra victimei*” [1].

Alți autori, oferă o definiție asemănătoare: „*un copil este abuzat sexual când o altă persoană care este matură din punct de vedere sexual, îl implică în diferite activități pentru a obține plăcere și creșterea arousal-ului sexual*”.

În DSM – V, [2] abuzul sexual la copii este definit ca fiind „*orice act sexual în care este implicat un copil pentru a produce plăcere unui părinte, îngrijitor, adult care răspunde de un copil*”. Abuzul sexual poate să implice atingerea zonelor intime, penetrare, viol, incest, expunere și nu implică neapărat contact fizic între copil și abuzator.

Important este să reținem și să subliniem acele

¹ Psiholog clinician specialist, Psihoterapeut cognitiv-comportamental, Cabinet individual de psihologie Andrada Todea, Târgu-Mureș.

Autor de corespondență: Andrada Todea

e-mail: psiho.interventie@gmail.com, Tel: 0723 732405

¹ Clinical Psychologist, Cognitive Behavioral Psychotherapist, Andrada Todea Cabinet of Psychology, Târgu-Mureș.

Corresponding Author: Andrada Todea

e-mail: psiho.interventie@gmail.com, Tel: 0723 732405

aspecte ale abuzului sexual care sunt întâlnite în majoritatea definițiilor din literatura de specialitate:

- copilul “este folosit” de către adult
- abuzul sexual implică exploatarea ignoranței, încrederii și ascultării copilului
- contactul/comportamentul sexual nu este dorit de către copil

Numărul copiilor abuzați sexual este greu de stabilit. Acest lucru se datorează pe de o parte terminologiei (utilizarea unor criterii diferite pentru definirea abuzului sexual, existența mai multor categorii de abuz sexual) și pe de altă parte legilor care există în diferite țări privind abuzul sexual și neraportării cazurilor de abuz sexual.

Un studiu realizat de Daro și McCurdy în 1990 a arătat că numărul copiilor abuzați sexual în anul respectiv, având vârsta cuprinsă între câteva luni și 17 ani reprezintă 6,3% din populație. De asemenea Holtgraves (1986) afirmă că una din patru fete și unul din zece băieți sunt abuzați sexual înainte de a împlini vârsta de 18 ani, iar Adams și Fay (1981) sunt de părere că în 85% din cazuri, abuzatorii sunt persoane cunoscute copilului [3]. Rezultatele acestor studii sunt în acord cu datele obținute de alți autori: Finkelhor și Dziuba-Leatherman (1994), Plummer (1984) [4] și Elliott (1995) [5], dar și de constatările mai recente din literatura de specialitate. Astfel, aproximativ 6% din copii au suferit de vreo formă de abuz sexual [6]. De asemenea, majoritatea studiilor evidențiază prezența cazurilor de abuz sexual în toate ariile geografice, indiferent de nivelul economic, social și educațional al populației.

Abuzul sexual este asociat cu o mulțime de probleme psihologice: stres posttraumatic, anxietate generalizată [6], depresie [7], probleme de atenție [6], probleme de conduită și comportament, consum de substanțe, tentative de suicid [8] [6]; probleme de relaționare și de încredere în adulți [9]. Consecințele nu sunt doar pe termen scurt, ci se pot extinde pe toată durata vieții [10][11][12][6], crescând riscul pentru problemele maritale și consumul de alcool cu până la 40-50% față de cei care nu au fost abuzați sexual în copilărie [13].

Aspecte psihologice: vulnerabilitatea copiilor la abuzul sexual

Încercările autorilor de a explica de ce și cum apare abuzul sexual, s-au finalizat cu identificarea factorilor care contribuie la vulnerabilitatea copiilor. Vulnerabi-

litatea, în această situație, este definită în literatura de specialitate ca fiind totalitatea caracteristicilor fizice și psihice ale copilului (stimă de sine scăzută, lipsa de cunoștințe privind abuzul sexual, naivitate, nevoia de atenție și afecțiune, insecuritate, statură, frica de a nu fi abandonat, pasivitatea, încrederea necondiționată în ceilalți) care sunt asociate cu apariția abuzului sexual. Definiția vulnerabilității exclude factorii de risc, care sunt situații sau circumstanțe care cresc probabilitatea de apariție a unui abuz: lipsa de supraveghere, conflicte între părinți, stil parental ineficient, absența unui părinte natural, insatisfacția maritală, părinți care au fost la rândul lor abuzați, mecanisme de coping ineficiente ale părinților în cazul situațiilor stresante, un părinte vitreg, consum de alcool în familie [14].

Un rol important îl are dezvoltarea cognițiilor sociale, care implică cunoașterea propriei persoane, dar și a ceea ce gândesc și simt celelalte persoane [1]. Cunoscând cum un copil înțelege adultul și răspunde la cererile acestuia, putem ști care este vulnerabilitatea cognitivă a copilului și cum aceasta determină comportamentul copilului în prezența unui abuzator.

Deci, un aspect al cognițiilor sociale care sunt relevante în studiul vulnerabilității copiilor la abuzul sexual implică cunoașterea modului în care ei percep și înțeleg adultul și autoritatea. Copiii învață rapid că autoritatea constituie o componentă a interacțiunii lor cu adulții [14]. În studiul de referință realizat de Damon în 1977 privind modul în care copiii percep autoritatea, se evidențiază 3 nivele ale înțelegerii autorității. S-a constatat că cu cât copiii sunt mai mari, cu atât nivelul lor de percepere al autorității este mai superior. Pornind de la cercetările lui Damon, alți doi autori Bogat și McGrath (1993) evaluează răspunsurile copiilor preșcolari în situații abuzive. Concluzia la care ajung este că educarea copiilor ar îmbunătăți percepția și înțelegerea lor privind abuzatorii.

Fiecare din cele trei nivele descrise de Damon se clasifică în două subnivele. Următoarele paragrafe evidențiază caracteristicile acestor nivele:

Nivelul 0-A

Acest nivel este caracteristic copiilor de 4 ani. Ei confundă dorințele lor cu comenzile adulților și nu înțeleg motivul ascultării. La acest nivel ascultarea este echivalentă cu dorința: “*Ascult pentru că așa vreau*”, “*O ascult pe mama pentru că îmi place*”. La această vârstă copiii sunt foarte vulnerabili la un eventual abuz sexual deoarece abuzatorul îi poate convinge foarte ușor să facă un anumit lucru: “*L-am atins pe X, când mi-a spus, pentru că așa am vrut eu*”.

Nivelul 0-B

Este caracteristic copiilor care au vârsta de 4-6 ani. Ceea ce este caracteristic în acest stadiu este egocentricitatea: acum autoritatea este văzută ca fiind un obstacol în realizarea propriilor dorințe. Persoanele autoritare sunt descrise prin atribute concrete, fizice: *“O ascult pe mama pentru că este mare, este înaltă etc”*. La acest nivel, ascultarea este o modalitate de a obține recompense sau de evitare a unor pedepse. Vulnerabilitatea copilului la abuz nu este așa de mare ca și în cazul primului subnivel, dar poate să crească dacă copilului i se promit bomboane, jucării, o plimbare într-un parc de distracții.

Nivelul 1-A

Este întâlnit la copii de 4-7 ani și constă într-o schimbare remarcabilă a modului în care copilul percepe autoritatea. Persoanele autoritare merită tot respectul deoarece sunt văzute ca fiind superioare și având putere. Copiii își ascultă părinții deoarece ei sunt Mama și Tata. Vulnerabilitatea copilului la abuzul sexual este mare deoarece în acest stadiu ei ascultă adulții deoarece sunt persoane autoritare.

Nivelul 1-B

Se întâlnește la copiii de 6-9 ani. Și la acest nivel autoritatea este văzută ca fiind superioară și este ascultată deoarece știe ceea ce e mai bine pentru ceilalți. Un copil își ascultă părinții deoarece ei sunt mai bine informați și au mai multe cunoștințe. Un copil aflat la acest nivel poate să perceapă un abuz sexual ca fiind ceva bun, în interesul său (ex: o fetiță poate să creadă că un părinte o poate atinge deoarece vrea s-o învețe anumite lucruri).

Nivelul 2-A

Acest nivel este caracteristic copiilor cu vârsta cuprinsă între de 8 și 9 ani. Autoritatea este văzută ca fiind expertă în anumite domenii, dar nu în toate. Apare ideea de egalitate: persoanele autoritare nu mai sunt superioare. Ascultarea apare doar în anumite situații când i se cere copilului să realizeze ceva pozitiv sau pentru a evita o consecință negativă.

Nivelul 2-B

Acest nivel poate fi observat începând cu vârsta de 9 ani. Lucrurile se schimbă radical: persoanele autoritare sunt văzute autoritare doar în anumite situații și contexte: învățatoarea - la școală, părinții - acasă. La acest nivel, vulnerabilitatea la abuzul sexual este scăzută deoarece copiii nu mai ascultă adulții doar pentru că sunt adulți. Totuși poate să apară complianța dacă adultul respectiv este văzut ca un expert în domeniul afectivității și sexului, iar copilul este nerăb-

dător să afle mai multe.

În continuare mă voi opri doar asupra acelor aspecte teoretice privind vulnerabilitatea copiilor la abuzul sexual care sunt mai relevante pentru scopul acestei lucrări - realizarea unui program de prevenție a abuzului sexual.

Burkhardt & Rotatori (1995) [1] au realizat un studiu în care au investigat relația dintre vulnerabilitatea la abuzul sexual al copiilor și modul în care ei percep adulții și abuzatorii. În acest studiu conceptul de vulnerabilitate la abuzul sexual a fost redus de către autori la termeni specifici, măsurabili și observabili:

- 1) recunoașterea comportamentului impropriu al adultului,
- 2) rezistența la acțiunile adultului și
- 3) relatarea incidentului cel puțin unei persoane apropiate. Astfel un copil mai “puțin vulnerabil” ar trebui să recunoască un abuzator, să aibă idei privind modalitățile de a-i rezista și să fie nerăbdător să relateze cuiva ceea ce i s-a întâmplat. Un copil mai vulnerabil nu recunoaște un abuzator, nu știe ce să facă într-o posibilă situație abuzivă și nu este nerăbdător să relateze cuiva incidentul.

Rezultatele lor au arătat că vulnerabilitatea copiilor la abuzul sexual depinde de persoana care este abuzator: vulnerabilitatea va fi cu atât mai mare cu cât abuzatorul este o persoană mai apropiată copilului. Recunoașterea, rezistența și relatarea se realizează foarte dificil în situația în care unchiul este abuzatorul. Nu s-au găsit diferențe semnificative între situația în care abuzatorul este un străin și între situația în care abuzatorul este antrenorul de fotbal. Aceste date sunt în acord și cu alte studii din literatura de specialitate [5]. De asemenea, s-a constatat că vulnerabilitatea copiilor depinde de vârsta lor: cei mai mari (9-10 ani) sunt mai puțin vulnerabili decât cei mai mici (6-7 ani). Nu s-au găsit diferențe semnificative între răspunsurile date de băieți și cele date de fete.

Toate datele evidențiate de cercetările care s-au realizat în acest domeniu încurajează ideea construirii unor programe de prevenție a abuzului sexual la copiii mici, prin realizarea unor activități care au ca și scop educarea și scăderea vulnerabilității lor.

Prevenția abuzului sexual

Prevenția abuzului sexual, ca și prevenția altor tulburări psihologice, poate fi împărțită în prevenție primară, secundară și terțiară [15]. Prevenția primară implică prevenirea abuzului sexual la copiii cărora nu li s-a întâmplat așa ceva. Prevenția secundară implică detectarea cât mai rapidă a abuzatorilor, oprirea abuzului sexual și minimalizarea efectelor negative asupra copilului. Prevenția terțiară se focalizează pe tratarea copiilor și adulților care au fost abuzați sexual

și care au nevoie de intervenție psihologică. Cele mai multe programe de prevenție care se realizează sunt cele primare și secundare.

Prevenția primară a abuzului sexual s-ar putea realiza la mai multe nivele:

- la nivelul comunității:
  - prin informarea populației privind riscul de apariție a abuzului sexual
  - prin sensibilizarea părinților, educatorilor privind abuzul sexual
  - prin realizarea și distribuirea de pliante și broșuri conținând informații privind abuzul sexual, formele lui, factorii relaționați și repercursiunile asupra victimei
  - realizarea unor emisiuni educative pe această temă
- la nivel individual:
  - educarea copilului în familie de către părinți, bunici sau în instituții de către educatori și învățători
- la nivelul grupurilor:
  - în tabelul I sunt evidențiate grupurile țintă care ar putea beneficia de programe de prevenție, precum și principalele obiective ale prevenției stabilite în funcție de grupul țintă

O problemă care s-a ridicat imediat după realizarea primelor programe de prevenție a abuzului sexual (după 1980) a fost cu privire la evaluarea acestor programe. Plummer (1984) a constatat că în urma unui program de prevenție a abuzului sexual, realizat pe un grup de 69 de copii, cunoștințele copiilor despre abuzul sexual se îmbunătățesc semnificativ, dar ele nu se mențin în timp: după 8 luni mulți reveneau la vechile păreri că ar trebui să țină secret, că vinovat este copilul pentru ceea ce s-a întâmplat. [16] Rezultate asemănătoare au fost relatate și de către Binder și McNeil. Putman (2003) [4] a realizat un studiu interesant pe un grup de 825 de femei privind eficiența programelor de prevenție realizate în școli și grădinițe. Concluzia studiului a fost că ele reduc incidența abuzului sexual: 8% din femeile care au participat la un program de prevenție au fost abuzate sexual, spre deosebire de 14% din femeile care nu au participat la un astfel de program.

Abordarea experimentală

Motivația alegerii temei: lucrarea de față și-a propus să realizeze un program de prevenție primară a abuzului sexual la preșcolari și acest lucru din mai multe considerente:

Tabel I. Obiectivele programelor de prevenție în funcție de grupurile țintă

Grupul țintă	Obiective
Copii din școli, grădinițe	Învățarea unor strategii de recunoaștere, rezistență și relatare a situațiilor abuzive Înțelegerea diferenței dintre “atingerea adecvată” și “atingerea neadecvată” Sensibilizarea copiilor privind șmecheriile, autoritatea, puterea, minciuna la care pot apela adulții pentru a obține ceea ce doresc Încurajarea copiilor de a relata celor apropiați ceea ce li se poate întâmpla Training asertiv centrat pe a spune “NU” situațiilor abuzive Creșterea stimei de sine a copiilor
Părinți	Îmbunătățirea relației maritale Învățarea unor abilități de a face față stresului și de rezolvare a conflictelor Îmbunătățirea relației părinte –copil Cunoașterea mai bună a propriului copil și valorizarea lui Sensibilizarea lor privind ce înseamnă un stil parental eficient
Educatori, învățători și profesori	Sensibilizarea lor privind numărul mare de copii abuzați sexual Pregătirea lor pentru instruirea copiilor privind abuzul sexual Învățarea unor modalități de valorizare și creștere a stimei de sine a copilului Încurajarea copiilor de a se exprima
Abuzatori	Învățarea unor abilități de a face față stresului și de rezolvare a conflictelor Creșterea stimei de sine Accent pe repercursiunile negative ale abuzului asupra copilului și asupra lui Învățarea unor strategii de comunicare și menținere a relațiilor interpersonale Restructurarea cognitivă
Adulți care au fost abuzați	Învățarea unor abilități de a face față stresului și de rezolvare a conflictelor Scăderea agresivității și violenței

- Numărul mare de copii care sunt abuzați sexual.
- Perioada de tranziție în care se află România: marea majoritate a populației are o situație materială proastă, ceea ce duce la numeroase conflicte, stres și frustrare.
- Stresul, problemele materiale, sociale și maritale care pot facilita creșterea probabilității de apariție a abuzului sexual la copii. Garbarino și Kostelny au realizat un studiu în care au evidențiat caracteristicile comunităților cu cel mai mare și cel mai mic număr de copii abuzați sexual [17]. Ei au constatat că în comunitățile în care rata abuzului este foarte mare, există o atmosferă depresivă, oamenii sunt nemulțumiți de serviciile comunității și de liderii politici, iar sistemul de suport social este inefficient, limitat. În schimb, în comunitățile în care numărul copiilor abuzați sexual este mic, atitudinea oamenilor față de comunitate este diferită: sunt mulțumiți de cei care îi conduc, de comunitatea în care trăiesc, iar rețeaua suportului social este puternică.
- Tendința existentă la ora actuală în psihologie - de trecere de la intervenții (prevenții terțiare) la prevențiile primare și secundare (prevenția bolilor cardiovasculare, a cancerului, a obezității, a tulburărilor emoționale- anxietate, depresie).
- Costurile (materiale, de timp, informaționale) mult mai mici în caz de prevenție, decât în caz de intervenție: e mult mai ușor să realizezi prevenția abuzului sexual, decât o intervenție în caz de abuz sexual.
- Repercursiunile la nivel psihic sunt minime în caz de prevenție a abuzului sexual, pe când simptomele și plângerile pacienților abuzați sexual sunt majore și interferează puternic cu viața persoanelor respective.

Scopul programului de prevenție a fost scăderea vulnerabilității copiilor la abuzul sexual. Termenul de vulnerabilitate a fost preluat din literatura de specialitate [1] și a fost redus la termeni specifici și comportamentali: 1) recunoașterea comportamentului impropriu al adultului, 2) rezistența la acțiunile adultului și 3) relatarea incidentului cel puțin unei persoane apropiate.

Pornind de la aceste aspecte de ordin teoretic s-au avansat următoarele **ipoteze**:

1. În urma programului de prevenție, copiii vor recunoaște mai repede și mai ușor acțiunile neadecvate ale adulților.
2. În urma programului de prevenție, copiii dispun de mai multe strategii eficiente de rezistență la acțiunile neadecvate ale adulților.
3. În urma programului de prevenție, copiii vor relata

mai ușor celor apropiați interacțiunile și incidentele cu celelalte persoane.

Material și metodă:

Material: Pentru realizarea programului de prevenție s-a lucrat inițial cu un grup de 22 de copii (10 fete și 12 băieți) din grupa mare pregătită pentru școală, având vârsta cuprinsă între 6-7 ani, de la Grădinița nr. 3 cu program prelungit din Tg-Mureș. Copiii proveneau din familii normale, cu ambii părinți naturali și cu o situație materială bună. Înainte de începerea programului s-a obținut acordul tuturor părinților. Doar 16 din cei 22 de copii (8 fete și 8 băieți) au participat la toate activitățile programului și la evaluarea finală. Motivul fiind absenteismul datorat diferitelor cauze: boală, plecarea din oraș etc.

Metodă: În faza de evaluare inițială s-a recurs la folosirea a două povești:

1. povestea abuzatorului elaborată de Burkhardt (1991), care are ca și scop evaluarea vulnerabilității copilului la abuzul sexual. S-a recurs în această fază la versiunea străinului [1]. Povestea începe cu descrierea abuzatorului, un străin care îl roagă pe un copil să se uite la poza cățelușului pierdut și îi cere ajutorul pentru a-l găsi. Abuzatorul se implică într-o discuție cu copilul, iar la sfârșit îl atinge pe funduleț. După relatarea poveștii copilului, acestuia i se pun anumite întrebări care să reflecte nivelul lui de vulnerabilitate (povestea și întrebările care se pun copilului sunt prezentate în anexa 1).
2. povestea Jane/Jimmy elaborată de Bruss-Saunders în 1979 pentru a investiga modul în care copiii își percep părinții [18]. Această poveste descrie un copil care trebuie să decidă dacă își ascultă sau nu părinții: un copil vrea să-și cumpere o jucărie, dar părintele îl sfătuiește să nu o cumpere. Întrebările care se pun copilului (*"Ar trebui ca Jane/Jimmy să-și asculte părintele?, De ce?, De ce crezi că părinții își pedepsesc uneori copiii?"*) vor indica modul în care un copil percepe autoritatea, ascultarea și pedeapsa.

În faza de evaluare finală s-a recurs la folosirea poveștii abuzatorului elaborată de Burkhardt (1991) - versiunea unchiului [1]. Povestea începe cu descrierea unchiului care îl roagă pe nepotul său să se pregătească pentru culcare și să oprească casetofonul. În timp ce se implică într-o discuție cu copilul, unchiul începe să-l atingă pe copil pe corp. După relatarea poveștii, fiecărui copilului i s-au pus anumite întrebări (asemănătoare cu cele din evaluarea inițială) care să reflecte nivelul lui de vulnerabilitate și indirect, eficiența programului de prevenție (povestea și întrebările care se spun copilului

sunt prezentate în anexa 2).

În faza de realizare a programului propriu-zis am apelat la diverse materiale educative: povești, liste de situații și evenimente cotidiene cât mai diferite, care urmau să fie analizate, casetofon, ecusoane, creioane, casete audio, păpuși, desene, jucării, steluțe auri, bănuți de carton, bomboane, diplome.

Procedura. Întregul proces a constat în mai multe faze:

1. Evaluarea vulnerabilității copiilor la abuzul sexual.

Scopurile urmărite în această fază au fost: stabilirea unui raport cu fiecare copil, adunarea de informații privind cunoștințele copiilor despre abuzul sexual, abuzator, despre strategiile lor de recunoaștere și rezistență la acțiunile neadecvate ale adultului și de relatare a incidentului și altor persoane. De asemenea, informațiile adunate au ghidat alegerea metodelor adecvate pentru realizarea programului de prevenție.

Desfășurarea: s-a lucrat individual cu fiecare copil. Copiii erau chemați pe rând în cabinetul grădiniței, unde la început li se puneau câteva întrebări având ca și scop familiarizarea copilului cu contextul respectiv (*“Cum te numești?, Câți ani ai?, Ce desene animate îți plac cel mai mult?, Ce-ți place cel mai mult la grădiniță?”*). După familiarizarea lor cu mediul respectiv, copiii erau rugați să fie atenți la cele două povești (povestea abuzatorului și povestea Jane/Jimmy), care urmau să fie citite și să răspundă la întrebări. Durata unui interviu a fost de aproximativ 25-30 de minute. La realizarea lui au colaborat și două educatoare, studențe la psihologie în anul I. Mai întâi se relata copilului povestea Jane/Jimmy. Personajul principal din povești era fie un băiat, fie o fetiță, în funcție de sexul copilului. Pe parcursul interviului, copiii erau încurajați să răspundă la întrebări, evaluatorii având o atitudine neutră față de răspunsurile copiilor indiferent de corectitudinea lor. La sfârșitul interviului, copiilor li se mulțumea pentru ajutorul acordat *“de a afla ceea ce gândesc copiii”*.

2. Programul de prevenție propriu-zis.

Obiectivele programului au fost:

- Învățarea unor strategii de recunoaștere, rezistență și relatare
- Înțelegerea diferenței dintre “o atingere adecvată” și “una neadecvată”
- Sensibilizarea copiilor privind șmecheriile, autoritatea, puterea, minciuna la care pot apela adulții pentru a obține ceea ce doresc
- Încurajarea copiilor de a relata celor apropiați ceea ce li se poate întâmpla

- Training asertiv centrat pe a spune “NU” situațiilor abuzive posibile

Desfășurarea: întregul program s-a realizat pe parcursul a trei întâlniri. Pe tot parcursul programului s-a apelat la diverse tehnici pentru încurajarea copiilor de a-și exprima deschis părerile și pentru a facilita învățarea de noi comportamente. Astfel, s-au administrat întăriri pozitive, care erau de mai multe tipuri: sociale (atenție, zâmbet, îmbrățișare), consumabile (bomboane) și simbolice (bănuți de carton, steluțe argintii). S-a recurs și la alte metode de origine behavioristă (extincția, modelarea, jocul de rol) cu scopul de a facilita schimbarea părerilor și comportamentelor neadecvate [3][19][20][21][22][23][24][25][26][27][28][29].

De asemenea, s-a apelat la diferite activități care urmăreau educarea copiilor și scăderea vulnerabilității lor:

- ascultarea unor povești cu conținut educativ urmată de discuții și formularea unor concluzii cu privire la conținutul poveștii sub formă de reguli: *“Dacă nu ascultăm, atunci...”*, *“Dacă vorbim cu persoane necunoscute, s-ar putea să...”*;
- prezentarea unor situații în care au voie și în care nu au voie să fie ascultători (exemple: *Ne jucăm în fața blocului și un om vine și ne întreabă unde este magazinul; vecinul vine la noi și ne roagă să-l ajutăm să ducă în pivniță câteva sticle; mama ne roagă să ne adunăm jucăriile din cameră*), discutarea și analizarea lor și alegerea comportamentului adecvat pentru situația respectivă;
- discuții despre zonele lor intime, unde nu au voie să fie atinși de nimeni și despre trăirile emoționale pe care le-ar avea în cazul în care ar fi atinși în aceste zone (desene cu corpul omenesc, cu diferite expresii emoționale, păpuși);
- oferirea unui model (prin intermediul unei scenete) privind modul în care să facă față situațiilor abuzatoare; prezentarea de către copii a unor scenete (situații abuzive cât mai variate, în care abuzatorul poate fi un necunoscut, dar și o persoană cunoscută copilului: un vecin, antrenorul de fotbal, fratele mai mare, un văr) prin care se exersează cunoștințele dobândite și învață cum să facă față eficient unei posibile tentative de abuz.

Toate activitățile programului de intervenție s-au desfășurat în grup. Mai mult, în ultimele două întâlniri s-a lucrat în grupuri mici de 5-6 copii pentru a avea un control mai mare asupra grupului, pentru a conduce mai bine activitatea desfășurată și pentru a

da posibilitatea tuturor copiilor de a se exprima.

3. Evaluarea eficienței programului

Obiectivele celei de-a treia faze a experimentului au urmărit testarea nu doar a cunoștințelor și informațiilor care au fost achiziționate pe parcursul programului, ci și a transferării și generalizării lor în situații reale de viață.

S-a recurs la două modalități:

3.1. evaluarea cunoștințelor copiilor cu ajutorul "poveștii abuzatorului"-versiunea unchiul. S-a lucrat individual cu toți copiii. Nu s-a remarcat nici un distress emoțional după relatarea poveștii și realizarea interviului. Toți copiii au fost dornici să asculte povestea și să răspundă la întrebări.

3.2. testarea capacității copiilor de a transfera cunoștințele dobândite pe parcursul programului, în situații reale de viață. Pentru acest lucru s-a colaborat cu un complice (o tânără de 24 de ani), care a intrat în curtea grădiniței, în timp ce copiii se jucau afară. A fost rugată să intre în vorbă cu copiii care au beneficiat de acest program și să încerce să-i "prostească", spunându-le următoarea poveste: *"Îl caut pe Ionel, un băiat care este singur acasă și este foarte bolnav. Mama lui m-a rugat să-i duc niște medicamente, dar eu nu găsesc blocul în care stă. Știu doar că este lângă alimentară. Ai putea să-mi arăți unde este alimentara ca să pot să-i duc medicamentele? Săracul! E singur acasă și mă așteaptă"*.

4. Premiera copiilor:

La sfârșitul programului de prevenție, toți copiii au primit diplome pentru participarea la activitățile programului.

Rezultate și discuția rezultatelor:

Prelucrarea datelor obținute în urma evaluării inițiale: În prelucrarea datelor s-a avut în vedere evidențierea mai multor aspecte: modul în care copiii își percep părinții, vulnerabilitatea copiilor la abuzul sexual, percepția autorității abuzatorului, diferențele între răspunsurile fetelor și ale băieților.

Perceperea autorității de către copii. Prelucrarea datelor obținute în urma relatării poveștii Jane/ Jimmy, ne ajută să ne dăm seama, atât de modul în care copiii percep autoritatea și adultul, cât și de vulnerabilitatea lor la abuzul sexual datorată nivelului lor de dezvoltare cognitivă. Astfel, s-a constatat că toți cei 22 de copii își ascultă părintele și îl percep ca fiind o autoritate care trebuie ascultată și respectată. Doar 18 din cei 22 de copii au putut explica de ce își ascultă părintele. Astfel, cei mai mulți își ascultă părintele deoarece îl asociază cu anumite caracteristici și atribute fizice sau sociale

(*"O ascult pentru că e MAMA mea."*, *"O ascult pentru că sunt copilul ei."*, *"O ascult pentru că e harnică și cuminte."*, *"O ascult pentru că îmi dă de mâncare și face tot ce-i cer."*, *"O ascult pentru că e bună, ne dă de mâncare, se chinuie să..."*). Puțini copii își ascultă părintele pentru că acesta știe mai multe decât el, pentru a fi întăriți pozitiv sau pentru a evita o consecință negativă (*"O ascult ca să fiu cuminte."*, *"O ascult ca să nu mă pedepsească."*) sau datorită favorurilor din trecut sau viitor (*"O ascult pentru că mi-a luat role."*).

Analizând aceste răspunsuri în funcție de cele trei nivele de percepere a autorității, descrise de Damon (1977) rezultă că percepția majorității copiilor privind autoritatea se încadrează în nivelul 1-A [1] (Fig. 1).

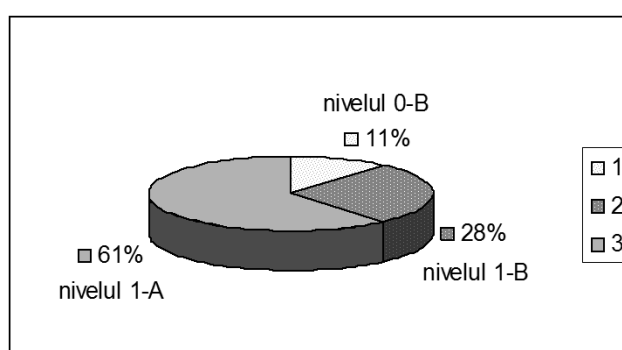

Fig. 1 Nivelul de percepere al autorității

Acest lucru are o valoare pragmatică și ne indică faptul că dacă copilul nu este sigur că actul abuziv este ceva neadecvat, el va fi compliant deoarece crede că persoanele autoritare trebuie ascultate. 28% din copii percep autoritatea conform nivelului 1-B; ei sunt în general vulnerabili la abuzul sexual dacă cred că abuzatorul este o persoană care știe multe și care îi poate învăța mai multe. Gândirea copilului caracteristică nivelului 0-B favorizează creșterea riscului pentru abuzul sexual, mai ales dacă i se promet jucării, dulciuri și altceva relevant pentru el.

La întrebarea *"De ce sunt pedepsiți copiii?"*, majoritatea răspund: *"pentru că sunt răi"*. Acest răspuns relevă faptul că ei nu înțeleg cauza exactă a pedepsei și semnificația ei. Acești copii pot fi prostiți relativ ușor cu ajutorul dulciurilor, favorurilor speciale, laudei deoarece cred că fac ceva adecvat: *"doar copiii buni sunt recompensați, cei răi sunt pedepsiți"*. Foarte puțini copii cred că sunt pedepsiți pentru că nu sunt ascultători. Deși acest răspuns relevă un nivel de înțelegere mai profund, și acești copii pot fi vulnerabili la abuzul sexual dacă pentru ei abuzul constituie o oportunitate de a câștiga statutul de "copil cuminte".

Vulnerabilitatea cognitivă a copiilor. Pentru prelucrarea datelor s-au luat în calcul două tipuri de recunoaștere, rezistență și relatare: **imediate** - când imediat după relatarea poveștii, copilul își dă seama despre problemă, are idei cum să reziste abuzatorului și este nerăbdător să relateze cuiva ce s-a întâmplat și **ghidate** - când doar în urma întrebărilor ajutoare copilul recunoaște acțiunea neadecvată a adultului, rezistă lui și relatează unei persoane apropiate incidentul.

Recunoaștere imediată. În urma prelucrării datelor, s-a constatat că doar 2 copii din 22 recunosc, imediat după prezentarea poveștii, comportamentul neadecvat al străinului, considerând că problema în poveste este bărbatul care vrea să îl mintă pe copil sau copilul care nu ar fi trebuit să stea de vorbă cu persoane necunoscute. Restul copiilor nu recunosc imediat comportamentul neadecvat al adultului. Unii au afirmat că nu există nici o problemă în poveste, alții au considerat că problema este omul, care și-a pierdut câinele, sau cățelușul sau căutarea lui. O posibilă explicație a acestor rezultate este fascinația copiilor pentru animale și faptul că ei vor să-și ofere ajutorul în căutarea câinelui pierdut. Chiar și la întrebarea “*Ce ar vrea să facă Mihai când omul îi atinge fundulețul?*”, 6 copii din 22 au spus că ar trebui să meargă să caute cățelușul.

Recunoaștere ghidată. Din totalul copiilor, 72,2% recunosc comportamentul adultului ca fiind neadecvat pe parcursul interviului datorită întrebărilor ajutoare. Restul copiilor, chiar și cu ajutorul întrebărilor nu reușesc să înțeleagă comportamentul adultului. Întrebările din interviu care au rolul de a ajuta recunoașterea sunt: “*Omul a atins fundulețul lui Mihai. Ce crede Mihai despre asta?*”, “*Ce ar vrea să facă Mihai/Maria când omul îi atinge fundulețul?*”, “*De ce nu vrea Mihai/Maria să fie atins de om?*”, “*Din ceea ce ai auzit despre om, este el un om bun?*”.

Rezistența imediată. S-a constatat că doar 2 copii prezintă imediat după prezentarea poveștii câteva strategii de rezistență la acțiunile adultului: “*Fetița ar trebui să-i zică că nu poate să discute cu oameni necunoscuți*” și “*Ar trebui să nu-l asculte pentru că el vrea să o ia cu el*”. La întrebarea “*Ce crezi că ar trebui să facă Mihai/Maria?*”, cei mai mulți copii afirmă că ar trebui să caute cățelușul. Dacă copiii nu recunosc comportamentul neadecvat al adultului, nu li se activează nicio informație legată de pericol și nu încearcă să reziste adultului.

Rezistența ghidată. 54% este procentul copiilor care au relatat pe parcursul interviului câteva strategii de rezistență. Strategiile copiilor sunt următoarele: să stea cu el și să povestească, să strige, să-l lase în pace, să fugă, să-l prindă de mână, să-i spună să se oprească, să-l lovească, să-i spună că nu-i voie, să-i spună “*Nu mă atinge!*”. Se observă că aceste strategii sunt mai mult sau mai puțin eficiente - de la a sta de vorbă cu el până la a fugi. Ceilalți copii care nu prezintă nici o strategie de rezistență sunt de părere că nu pot să-l oprească pe om, deoarece ei sunt mici și omul este mare. Apare ideea perceperii autorității: omul este mare, este perceput ca o autoritate, iar copilul nu poate fi neascultător.

Relatare imediată. Din păcate niciun copil nu a precizat imediat după terminarea poveștii că Mihai/Maria ar trebui să relateze unei persoane importante incidentul. Rezultatele obținute sunt în acord cu cele ale lui Burkhardt & Rotatori (1995) [1]. În studiul realizat de acești autori, rata relatării în cazul copiilor mici (6-7 ani) era foarte scăzută.

Relatare ghidată. La întrebarea “*Ar trebui Mihai să spună cuiva ce a făcut omul?*” două treimi din copii au fost de părere că nu ar trebui să spună cuiva. Ulterior când au fost întrebați: “*Să ne imaginăm că omul îi spune lui Mihai/Maria: nu spune nimănui ce am făcut. Ar trebui Mihai/Maria să țină secret și să nu spună nimănui? De ce?*”, jumătate din copii sunt de părere că nu trebuie să țină secret și că trebuie să relateze unei persoane importante despre comportamentul străinului. Persoanele semnificative cărora li se relatează evenimentul sunt mama și tata. Doar un singur copil menționează și alte persoane: colegi, prieteni, verișori. Cele mai frecvente răspunsuri la întrebarea “*Ce crede Mihai că se va întâmpla dacă spune cuiva ce i-a făcut omul?*” sunt: “*omul îl va bate și îl va pedepsi pe Mihai*”, “*nu se va întâmpla nimic deoarece l-a oprit pe om*”, “*părinții îl vor certa deoarece a discutat cu persoane străine*”, “*îi va fi rușine*”. Se constată că acei copii care au prezentat câteva strategii de rezistență și relatare sunt preocupați de consecințele acțiunilor lor.

■ Perceperea autorității abuzatorului de către copii.

Interviul realizat include întrebări care se referă la evaluarea dimensiunilor autorității abuzatorului. Se iau în calcul două mari dimensiuni:

Perceperea străinului ca pe o autoritate care are dreptul să spună copiilor ce să facă. Perceperea străinului ca pe o autoritate s-a măsurat luând în calcul

numărul copiilor care cred că străinul are dreptul să spună copiilor ce să facă. Întrebarea din interviu care se referă la acest aspect este: *“Au dreptul oamenii care se plimbă pe stradă, să spună copiilor ce să facă? De ce?”*. Chiar dacă majoritatea copiilor (73 %) cred că oamenii străini nu au dreptul să spună copiilor ce să facă, totuși 59 % răspund afirmativ la întrebarea *“Este bine că omul i-a spus lui Mihai/Maria să se uite la fotografia cățelului?”*. Din păcate, chiar dacă copiii știu de la părinții lor că nu este bine să discute cu persoanele străine, ei uită sau ignoră acest lucru datorită unor stimuli relevanți din context (când li se oferă prilejul să ajute alte persoane, când primesc o recompensă; în cazul de față ei doresc să ajute cățelușul pierdut).

Neascultarea. Autoritatea abuzatorului se poate măsura în funcție de răspunsurile copiilor la întrebarea *“Are dreptul Mihai/Maria să nu-l asculte pe om?”* Se poate observa că deși majoritatea copiilor știu că nu este bine să discute cu persoane necunoscute, totuși 82% consideră că nu au voie să fie neascultători. Aceste date reprezintă un alt indiciu al vulnerabilității copiilor la abuzul sexual, prin faptul că percep străinul ca pe o persoană autoritară care trebuie ascultată.

Rezultatele obținute în urma evaluării inițiale indică faptul că vulnerabilitatea copiilor la abuzul sexual este mare. Acest lucru se datorează lipsei de educație, dar și nivelului de dezvoltare cognitivă al copiilor. În cazul de față, cei mai mulți copii sunt așa de centrați asupra cățelușului pierdut, încât nu sunt atenți la comportamentul abuzatorului. Datele, deși triste, creionează realitatea și ușurința cu care copiii pot deveni victime ale adulților. De asemenea, aceste rezultate constituie un argument puternic în favoarea realizării unui program de prevenție a abuzului sexual și în același timp ghidează structurarea programului și alegerea metodelor și tehnicilor adecvate.

■ Prelucrarea datelor obținute în evaluarea finală:

Vulnerabilitatea copiilor a fost apreciată ținând cont de următoarele variabile:

Recunoaștere imediată. Datele arată că din cei 16 copii care au participat la cel puțin două întâlniri, 11 au recunoscut imediat după relatarea poveștii abuzatorului, comportamentul neadecvat al unchiului. Întrebarea folosită pentru a investiga acest lucru a fost: *“Care crezi că este problema în această poveste?”*. Majoritatea copiilor au afirmat: *“unchiul, care nu trebuia să o mângâie pe corp”*.

Recunoaștere ghidată. Pe parcursul interviului, datorită întrebărilor ajutătoare și ceilalți copii recunosc comportamentul unchiului ca fiind “rău”.

Rezistența imediată. Se remarcă faptul că din cei 16 copii care au participat la programul de prevenție, 9 prezintă imediat după terminarea poveștii câteva strategii de rezistență la acțiunea unchiului.

Rezistența ghidată. Dacă imediat după relatarea poveștii, doar 9 copii oferă strategii de rezistență, până la sfârșitul interviului toți copiii prezintă câteva modalități de rezistență, mai mult sau mai puțin eficiente: să nu-l asculte, să nu-l lase să-l atingă, să-i ia mâna, să strige după ajutor, să-l împingă, “să-i dea una...”, să dea telefon mamei și să relateze tot, să-i spună să-l lase în pace că nu-i place, să-i ofere 10.000 de lei pentru a se opri, să-i spună: *“Nu mă atinge!”*, să părăsească încăperea, să dea cu piciorul în el, să-i spună *“te rog, oprește-te!”*. Strategiile oferite de copii după participarea la programul de prevenție sunt mult mai numeroase decât cele prezentate în faza de evaluare inițială. De asemenea, se constată că spre deosebire de faza inițială, când copiii relatau în cel mai bun caz o singură metodă de rezistență, acum în faza finală, majoritatea copiilor oferă 2-4 metode de rezistență.

Relatare imediată. În ceea ce privește relatarea, se observă că imediat după terminarea poveștii, 6 copii din 16 consideră că: *“ar trebui să-i spună mamei și tatălui”* despre ceea ce a făcut unchiul. Întrebarea care s-a folosit a fost: *“Ce crezi că ar trebui să facă Mihai/Maria?”*. Doar un copil din cei șase oferă și un alt răspuns: *“ar trebui să cheme poliția”*.

Relatare ghidată. De asemenea, se constată că pe parcursul interviului, majoritatea copiilor (cu excepția unui singur copil) au considerat că trebuie să relateze cel puțin unei persoane comportamentul unchiului. Ca și în faza inițială, persoanele invocate sunt părinții. Ceea ce este nou față de evaluarea inițială este apelul la ajutorul poliției.

O problemă care s-a ridicat a fost să vedem dacă diferențele de la nivelul cunoștințelor copiilor, care apar între faza de evaluare inițială și cea finală sunt semnificative sau nu din punct de vedere statistic. Pentru acest lucru am recurs la calcularea semnificației diferenței între frecvențe (criteriul χ^2), deși eșanțioanele nu sunt mari, iar frecvențele înscrise în căsuțele tabelului utilizat pentru calcule sunt relativ mici. Rezultatele obținute sunt prezentate în tabelul II.

Datele obținute în urma prelucrărilor confirmă toate ipotezele formulate: în urma programului de prevenție, copiii vor recunoaște mai repede acțiunile neadecvate ale adultului, dispun de mai multe strategii eficiente de rezistență la acțiunile neadecvate ale

adulților și vor relata mai ușor celor apropiați incidentul cu un posibil abuzator.

Tabelul II. Semnificația diferenței între frecvențe

Semnificația diferenței între frecvențe - între evaluarea inițială și finală	recunoaștere imediată	recunoaștere ghidată
	$\chi^2 = 14.64$ p= 0.01	$\chi^2 = 5.17$ p= 0.05
	rezistență imediată	rezistență ghidată
	$\chi^2 = 9.99$ p= 0.01	$\chi^2 = 8.55$ p= 0.01
	relatare imediată	relatare ghidată
	$\chi^2 = 9.27$ p= 0.01	$\chi^2 = 6.92$ p= 0.01

Rezultatele obținute în cele două faze ale experimentului (faza inițială și finală) sunt sumarizate în Fig. 2.

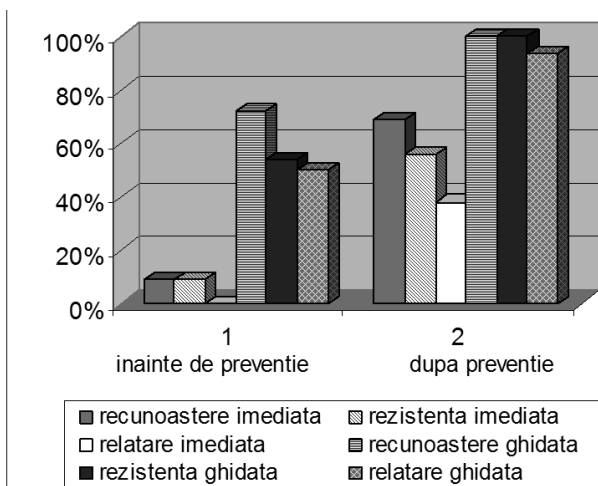

Fig. 2 Vulnerabilitatea copiilor la abuzul sexual înainte și după programul de prevenție

Diferențele semnificative din punct de vedere statistic între faza de evaluare inițială și cea finală reprezintă un indiciu al eficienței programului realizat. Mai mult, aceste rezultate sunt cu atât mai încurajatoare, cu cât povestea folosită pentru a evalua vulnerabilitatea copiilor, în faza finală a programului are un grad de dificultate și înțelegere mult mai mare decât povestea folosită în evaluarea inițială. Dificultatea este dată de persoana abuzatoare, care în evaluarea finală este unchiul, o persoană apropiată copilului. Se cunoaște din literatura de specialitate că dificultatea și confuzia copilului în situații abuzive crește cu cât abuzatorul este o persoană din anturajul lui.

Răspunsurile fetelor și băieților.

Nici în evaluarea inițială, nici în cea finală nu se constată diferențe între răspunsurile copiilor la întrebările interviului, în funcție de sexul lor. Calculele efectuate (criteriul χ^2) indică faptul că nu există diferențe semnificative din punct de vedere statistic între răspunsurile fetițelor și băieților în ceea ce privește recunoașterea, rezistența și relatarea. Aceste date sunt în acord cu cele obținute în literatura de specialitate [1].

Perceperea autorității unchiului de către copii.

A fost interesant să vedem dacă copiii își percep unchiul ca pe o autoritate și dacă există diferențe între perceperea unchiului și cea a străinului. Cele două dimensiuni ale autorității unchiului care s-au luat în calcul au fost:

1. Perceperea unchiului ca pe o autoritate care are dreptul să spună copiilor ce să facă. Întrebarea care are scopul de a evidenția dacă copiii își percep unchiul ca pe o autoritate este: "Au dreptul unchiilor să spună copiilor ce să facă? De ce?". S-a constatat că 6 copii din 16 (37%) cred că unchiul are acest drept, dar "cu condiția să nu-l atingă" sau "numai dacă are dreptate". Ceilalți cred că unchiul nu are dreptul să spună copiilor ce să facă deoarece pot să le facă ceva rău, nu sunt părinții lor, nu este voie. Chiar dacă cei mai mulți cred că unchiul nu are dreptul să spună copiilor ce să facă, totuși 68% din copii răspund afirmativ la întrebarea: "Este bine că unchiul i-a spus lui Mihai să oprească casetofonul și să se pregătească pentru culcare?". Explicația cea mai frecventă pentru acest răspuns este: "e seară, târziu și dimineața Mihai/Maria trebuie să se trezească și să meargă la grădiniță". De asemenea, toți copiii fac diferența între cele două comportamente ale unchiului: primul - când îi spune să oprească casetofonul și să se pregătească pentru culcare, al doilea - când începe să-l mângâie pe corp. Ei consideră cel de-al doilea comportament ca fiind neadecvat, iar primul ca fiind potrivit situației. Comparând aceste răspunsuri ale copiilor cu răspunsurile lor la întrebările legate de perceperea autorității străinului (din evaluarea inițială) se constată că unchiul este perceput ca fiind o persoană care are dreptul în mai mare măsură să spună copiilor ce să facă, în comparație cu străinul, dar numai cu condiția ca el să aibă dreptate și să nu le facă ceva rău (73% din copii cred că străinul nu are dreptul să spună copiilor ce să facă). Aceste rezultate sunt în acord cu cele obținute de Burkhardt & Rotatori: cu cât persoana este mai apropiată de copil, cu atât autoritatea ei este mai mare [1].

2. Neascultarea. Autoritatea unchiului se poate măsura și în funcție de răspunsurile copiilor la întrebarea “*Are dreptul Mihai/Maria să fie neascultător cu unchiul?*” Astfel, 9 din 16 copii cred că pot fi neascultători cu unchiul deoarece nu este părintele lor. Aceste date evidențiază o schimbare majoră față de evaluarea inițială, când 82% din copii sunt de părere că nu pot fi neascultători cu străinul. Acest lucru denotă că în urma programului de prevenție se schimbă și percepția copiilor privind autoritatea anumitor persoane.

Principalele studii experimentale și observații clinice menționate în literatura de specialitate indică că vulnerabilitatea copiilor la abuzul sexual este cu atât mai mare, cu cât abuzatorul este o persoană mai apropiată copilului: recunoașterea se realizează mai greu, iar procentul celor care recurg la strategii de rezistență și relatare este foarte mic. Astfel, în studiul realizat de Burkhardt & Rotatori (1995) [1] se constată că doar 21% din copiii mici (6-7 ani) recunosc imediat comportamentul unchiului ca fiind neadecvat și sugerează imediat după terminarea poveștii o strategie de a face față unchiului și doar 5% relatează cuiva incidentul cu unchiul. *Datele obținute în experimentul de față diferă de cele din literatura de specialitate, iar această diferență se datorează programului de prevenție.* Chiar dacă copiii sunt puțin confuzi în ceea ce privește perceperea autorității unchiului (răspunsurile copiilor evidențiază acest lucru), ei recunosc acțiunile neadecvate ale unchiului și prezintă strategii de rezistență și relatare.

Verificarea generalizării informațiilor în situații reale. Pentru a vedea, însă, dacă rezultatele se mențin și în situații reale și dacă s-au produs modificări și la nivelul comportamentului copiilor, nu numai la nivelul cunoștințelor lor, am recurs la un complice, o tânără de 24 de ani, care intrând în incinta grădiniței, încerca să intre în vorbă cu copiii care au beneficiat de program și să-i “prostească”, rugându-i să-i arate unde se află magazinul. Din cei 12 copii care au beneficiat de activitățile programului de prevenție și care erau în acea zi la grădiniță, 4 copii (un băiat și trei fete) au fost “proștiți” și au arătat complicei unde este magazinul, neieșind, însă din incinta grădiniței. Merită precizat faptul că una dintre fetele a participat doar la 2 întâlniri ale programului, iar ceilalți, care s-au oferit să-l ajute pe complice, au făcut-o mai mult pentru a-l ajuta pe Ionel, băiatul bonav, care era singur acasă și aștepta medicamentele și mai puțin pentru recompensele oferite în valoare de 10 de lei. Aceste rezultate indică faptul că și după participarea la un program de

prevenție, copiii sunt vulnerabili într-o situație abuza-toare datorită nivelului lor de dezvoltare cognitivă - prin faptul că doresc să ajute alte persoane, să fie valorizați și recompensați pentru ceea ce fac și prin faptul că tânjesc după statutul de “copil cuminte”.

Însă, pentru majoritatea copiilor s-a produs generalizarea și transferarea cunoștințelor în situații reale deoarece:

- au recunoscut comportamentul neadecvat al complicei, chiar dacă era femeie (în activitățile realizate și în exemplele date persoana abuzatoare era un bărbat) și se afla în incinta grădiniței (în exemplele date, contextul spațial era diferit: în fața blocului, acasă, pe stradă).
- au recurs la comportamente care nu au fost în mod special învățate - au relatat educatoarei sau celor care au colaborat la realizarea acestui program despre incidentul cu “*femeia rea care vroia să mă păcălească*”, deși în exemplele invocate pe parcursul trainingului copiii erau învățați să relateze în special persoanelor apropiate: mama, tatăl, bunicii etc.
- au reușit să reziste trucurilor complicei - fie fugind sau părăsind locul respectiv, fie spunându-i “*Nu avem voie*”, fie ascultându-l, dar refuzând să-l ajute.

Concluzii:

Rezultatele obținute arată că în urma programului de prevenție a abuzului sexual:

- Copiii recunosc mai ușor comportamentele și acțiunile neadecvate ale adulților.
- Copiii dispun de mai multe strategii de rezistență la acțiunile unui posibil abuzator.
- Copiii relatează persoanelor apropiate (părinții) incidentul nedorit.
- Chiar dacă copiii relatează incidentul abuziv unor persoane apropiate, unii sunt preocupați de consecințele negative ale acestei acțiuni.
- Se produc schimbări nu numai la nivelul cunoștințelor copiilor, ci și la nivelul comportamentului lor.
- Cunoștințele dobândite pe parcursul activităților programului se generalizează și se transferă și în alte situații și facilitează apariția unor noi comportamente care nu au fost în mod special învățate.
- Se îmbunătățește percepția și înțelegerea copiilor privind abuzatorii.

- Copiii învață diferența dintre o “atingere adecvată” și una “neadecvată”.
- Copiilor li se oferă un model privind realitatea înconjurătoare și șmecheriile, autoritatea, puterea, minciuna la care pot apela adulții pentru a obține ceea ce doresc.

Toate aceste rezultate sunt încurajatoare și repre-

zintă un prim argument al eficienței programului realizat. Prevenția abuzului sexual la copii nu este o utopie, se poate realiza prin scăderea vulnerabilității cognitive a copiilor. Acest lucru se poate realiza pe de o parte, prin educarea și instruirea copiilor și pe de altă parte, prin sensibilizarea și pregătirea părinților și educatorilor pentru instruirea acestora.

Notă:

Mulțumesc întregului personal al Grădiniței nr. 3 cu program prelungit din Tg-Mureș pentru colaborare și sprijinul acordat în realizarea acestui program de prevenție. De asemenea rămân recunoscătoare studentelor Georgeta, Georgi și Oana pentru ajutorul acordat pe parcursul desfășurării întregului program.

ANEXA 1

Povestea abuzatorului elaborată de Burkhardt (1991) [1] - versiunea străinului

Îți voi spune o poveste despre Mihai/Maria, un băiat/fetiță de vârsta ta. Într-o zi, Mihai/Maria se juca afară, în fața blocului. Un om, care se plimba prin jur se oprește din mers și începe să-i pună întrebări lui Mihai/Maria. Omul i-a spus lui Mihai/Maria că și-a pierdut cățelușul și că este foarte supărat și îngrijorat din această cauză. Omul i-a spus lui Mihai/Maria că el este băiatul /fetița potrivit/ă care l-ar putea ajuta să găsească cățelușul. Omul i-a spus lui Mihai/Maria să se uite la o poză a cățelușului pierdut. În timp ce-i arată poza, omul s-a apropiat de Mihai/Maria și i-a pus mâna pe funduleț.

Întrebările care se pun copilului:

1. Spune-mi care crezi că este problema în această poveste?
2. Ce ar trebui să facă Mihai/Maria? De ce?
3. Ce crezi că va face Mihai/Maria? De ce?
4. Omul i-a spus lui Mihai/Maria să se uite la fotografia cățelușului. Ar trebui Mihai/Maria să facă ceea ce i-a spus omul? De ce?
5. Este bine că omul i-a spus lui Mihai/Maria să se uite la fotografia cățelului?
6. Au dreptul omenii care se plimbă pe stradă, să spună copiilor ce să facă? De ce?
7. Omul a atins fundulețul lui Mihai/Maria. Ce crede Mihai/Maria despre asta?
8. Ce ar vrea să facă Mihai/Maria când omul îi atinge fundulețul?
9. Ai spus că Mihai/Maria *nu ar fi trebuit să-l asculte pe om* - Are dreptul să nu-l asculte pe om?
10. Au copiii dreptul să fie neascultători uneori? Când?
11. Ai spus că e bine că Mihai/Maria *l-a ascultat pe om și s-a uitat la fotografie*. Ai spus că *nu e bine că omul l-a atins pe Mihai/Maria*. Care e diferența dintre cele două situații?
12. E bine în cazul copiilor ca aceștia să facă ce le spun oamenii de pe stradă?
13. E bine ca un copil să-l asculte pe un om care îi zice să facă ceva rău? De ce ?
14. Din ceea ce ai auzit despre Mihai/Maria, este el un băiețel/o fetiță cuminte? De ce?
15. Din ceea ce ai auzit despre om, este el un om bun? De ce?
16. În această poveste Mihai/Maria și omul nu sunt de acord: omul îl atinge pe funduleț pe Mihai/Maria, iar Mihai/Maria vrea ca omul să se oprească. Poate Mihai/Maria să-l oprească?
17. De ce nu vrea Mihai/Maria să fie atins de om?
18. Să ne imaginăm că Mihai/Maria vrea să-l oprească pe om să nu-l mai atingă. Cum ar putea Mihai/Maria să-l oprească?
19. Crede Mihai/Maria că va fi pedepsit dacă încearcă să-l oprească pe om?
20. Tu crezi că va fi pedepsit dacă încearcă să-l oprească pe om?
21. Ce crezi că se va întâmpla cu Mihai/Maria?
22. Îi pasă omului de ceea ce simte Mihai/Maria?
23. Ar trebui Mihai/Maria să spună cuiva ce a făcut omul? Cui?
24. Ce crede Mihai/Maria că se va întâmpla dacă spune cuiva ce i-a făcut omul?
25. Ce va face omul dacă Mihai/Maria va spune cuiva ce s-a întâmplat?
26. Să ne imaginăm că omul îi spune lui Mihai/Maria: "nu spune nimănui ce am făcut". Ar trebui Mihai/Maria să țină secret și să nu spună nimănui? De ce?

ANEXA 2

Povestea abuzatorului elaborată de Burkhardt (1991) [1]- versiunea unchiului

Îți voi spune o poveste despre Mihai/Maria, un băiat/o fetiță de vârsta ta. Într-o seară unchiul lui Mihai/Maria îi spune să oprească casetofonul și să se pregătească pentru culcare. Unchiul vine în camera lui Mihai/Maria să-i spună noapte bună. Încep să povestesc despre grădiniță. Mihai/Maria îi spune unchiului că a avut o zi bună la grădiniță. În schimb, unchiul îi spune că a avut o zi proastă și că a avut foarte multe de rezolvat. I-a spus lui Mihai/Maria că el/ea este băiatul/fetița cel mai cuminte și că îl/o place foarte mult. Unchiul s-a așezat lângă Mihai/Maria pe pat și în timp ce discutau începe să îl/o mângâie pe corp.

Întrebările care se pun copilului:

1. Spune-mi care crezi că este problema în această poveste?
2. Ce ar trebui să facă Mihai/Maria? De ce?
3. Ce crezi că va face Mihai/Maria? De ce?
4. Unchiul i-a spus lui Mihai/Maria să oprească casetofonul și să se pregătească pentru culcare. Ar trebui Mihai/Maria să facă ceea ce i-a spus unchiul? De ce?
5. Este bine că unchiul i-a spus lui Mihai/Maria să oprească casetofonul și să se pregătească pentru culcare?
6. Au dreptul unchiul să spună copiilor ce să facă? De ce?
7. Unchiul a început să-l atingă pe Mihai/Maria. Ce crede Mihai/Maria despre asta?
8. Este normal ca unchiul să facă acest lucru?
9. Ce ar vrea să facă Mihai/Maria când unchiul îl atinge pe corp?
10. Ai spus că Mihai/Maria *nu ar fi trebuit să-l asculte pe unchi* - Are dreptul să fie neascultător cu unchiul?
11. Au copiii dreptul să fie neascultători uneori? Când?
12. Ai spus că e bine ca Mihai/Maria *să-l asculte pe unchi când i-a spus să oprească casetofonul*. Ai spus că *nu e bine că unchiul l-a atins pe Mihai/Maria*. Care e diferența dintre cele două situații?
13. E bine, în cazul copiilor, ca aceștia să-i asculte pe adulții care le spun să facă ceva rău? De ce?
14. Din ceea ce ai auzit despre Mihai/Maria, este el un băiețel cuminte? De ce?
15. Din ceea ce ai auzit despre unchi, este el un om bun? De ce?
16. Crezi că Mihai/Maria și unchiul se înțeleg bine?
17. În această poveste Mihai/Maria și unchiul nu sunt de acord: unchiul îl atinge pe corp pe Mihai/Maria, iar Mihai/Maria vrea ca unchiul să se oprească. Poate Mihai/Maria să-l oprească?
18. De ce nu vrea Mihai/Maria să fie atins de unchi?
19. Să ne imaginăm că Mihai/Maria vrea să-l oprească pe unchi să nu-l mai atingă. Cum ar putea Mihai/Maria să-l oprească?
20. Crede Mihai/Maria că va fi pedepsit dacă încearcă să-l oprească pe unchi?
21. Tu crezi că va fi pedepsit?
22. Ce crezi că se va întâmpla cu Mihai/Maria? Dar cu unchiul?
23. Ce crede Mihai/Maria despre unchiul său?
24. Îi pasă unchiului de ceea ce simte Mihai/Maria?
25. Ar trebui Mihai/Maria să spună cuiva ce a făcut unchiul? Cui?
26. Ce crede Mihai/Maria că se va întâmpla dacă spune cuiva ce i-a făcut unchiul?
27. Ce va face unchiul dacă Mihai/Maria va spune cuiva ce s-a întâmplat?
28. Să ne imaginăm că unchiul îi spune lui Mihai/Maria: "*Nu spune nimănui ce am făcut*". Ar trebui Mihai/Maria să țină secret și să nu spună nimănui? De ce?

*
* *

Introduction:

Theoretical aspects of sexual abuse

Specialized literature offers many definitions for sexual abuse. In 1978, The National Center on Child Abuse and Neglect (NCCAN) defined sexual abuse as follows: *“Contact or interaction between a child and an adult, when the child is being used for the sexual stimulation of that adult or another person. Sexual abuse may be committed by a person under the age of 18 years, when that person is either significantly older than the victim, or when the abuser is in a position of power, or control over that child.”* [1]

Other authors offer a similar definition: *“a child is sexually abused when another person, who is sexually mature, involves the child in any activity which the other person expects to lead to their sexual arousal.”*

The DSM – V [2] defines childhood sexual abuse as being any sexual act involving a child so as to produce sexual arousal in a parent, guardian, or adult in charge of the child. Sexual abuse can include touching private parts of the body, penetrative sex, rape, incest, indecent exposure and it doesn't necessarily imply physical contact between the child and the abuser.

It is important to remember and highlight those aspects of sexual abuse that are common to most definitions in the specialized literature:

- The child is “used” by the adult
- Sexual abuse implies exploiting the child's naivety, trust and obedience
- The contact/sexual behavior is unwanted by the child

The number of children that are sexually abused is very difficult to establish. This is due in part to terminology (using different criteria to define sexual abuse, and dividing sexual abuse in different categories) but also due to existing laws in different countries and the underreporting of sexual abuse.

A study by Daro and McCurdy in 1990 showed that the number of sexually abused children for that particular year, with ages ranging from a few months to 17 years, represent 6.3% of the population. Similarly, Holtgraves (1986, quoted) states that one in four girls and one in ten boys are sexually abused before the age of 18, and Adams and Fay (1981, quoted) believe that, in 85% of the cases, the abusers are people known to the child (both studies are quoted by Thompson and Rudolph, 1992). The results of these

studies are in line with the data compiled by other authors: Finkelhor & Dziuba-Leatherman (1994) and Plummer (1984) – quoted by Putnam (2003) and Elliott (1995), as well as with more recent results found in the specialized literature. Thus, according to Finkelhor et al, 2009 (quoted by Shapiro et al, 2012) approximately 6% of children suffered some form of sexual abuse. Additionally, most studies underscore that sexual abuse occurs across all geographic regions, regardless of the educational level or the socio-economic status of the population.

Sexual abuse is associated with a host of psychological problems: post-traumatic stress syndrome, generalized anxiety [6], depression [7], attention deficit disorder [6], demeanor and behavioral disorders, drug abuse, suicide attempts [8] [6], difficulties building relationships with adults and trusting adults [9]. The consequences are not short term but can affect the entire life span [10][11][12] [6], increasing the risk of marital problems and alcohol abuse by up to 40-50% when compared to those who have not experienced sexual abuse [13].

Psychological aspects: children's vulnerability to sexual abuse

Authors' attempts to explain why and how sexual abuse happens have led to identifying the factors that contribute to children's vulnerability. Vulnerability, in this instance, is defined by the specialized literature as the sum total of the child's physical and psychiatric characteristics (low self-esteem, lack of knowledge regarding sexual abuse, naivety, craving for attention, insecurity, status, fear of abandonment, passivity, blind trust in others) that are associated with sexual abuse. The definition for vulnerability excludes risk factors, such as circumstances that increase the probability of sexual abuse to occur: lack of supervision, parental conflict, deficient parenting, the absence of a biological parent, marital dissatisfaction, parents who have also experienced sexual abuse, weak coping mechanisms on the part of the parents when facing stressful situations, step-parents, alcohol consumption in the family [14].

Another important role is the development of social cognition, which implies not only knowing oneself, but also knowing what others may think or feel [1]. Knowing how a child understands adults and

responds to their requests would reveal the cognitive vulnerability of the child and how it determines the child's behavior when faced with an abuser.

So, an aspect of social cognition that is relevant to studying children's vulnerability to sexual abuse is knowing how they perceive and understand adults and authority. Children learn quickly that authority is a component of their interaction with adults [14]. The hallmark study, done by Damon in 1977, regarding children's understanding of authority, identifies three levels for understanding authority. It was noted that the older the children are, the better they understand authority. Based on Damon's studies, two other authors, Bogat and McGrath (1993), have evaluated preschoolers' responses to abusive situations. Their conclusion was that education would improve detection and understanding of abusers.

Each of the three levels described by Damon are broken down further into two sublevels. The following paragraphs show the characteristics for each:

Level 0-A

This level is characteristic for children aged 4. They confuse their own desires with the adult's commands and don't understand why they do as they are told. At this level obedience is equivalent to wishing: "I do as I'm told because I want to", "I do as mother tells me because I like it". At this age, children are very vulnerable to potential sexual abuse because the abuser can very easily convince them to perform a certain task: "I touched X, when he asked, because I wanted to".

Level 0-B

Typical for children aged between 4 and 6. What is characteristic for this level is egocentricity: authority is now seen as an obstacle in fulfilling one's own desires. Authority figures are described in concrete, physical terms: "I do as mother tells me because she is a grown-up, she's tall, etc." At this level, doing as one is told is a mechanism to obtain rewards or to avoid punishment. The child's vulnerability to abuse is not as great as in the first sublevel but it can increase if the child is being promised candy, toys, going to an amusement park.

Level 1-A

This level is typical for children aged between 4 and 7 and marks a significant change in the way children understand authority. Authority figures deserve all their respect because they are seen as superior and powerful. Children do as their parents tell them because they are Mother and Father. The children's vulnerability to sexual abuse is great because they do

as they are told by adults who are perceived as authority figures.

Level 1-B

This level is typical for children between the ages of 6 and 9. At this level, too, authority is seen as coming from a superior who knows better what is good for the others. Children will do as their parents tell them because they are better informed and have more knowledge. A child at this level can perceive sexual abuse as something positive, in his or her own interest (e.g. a little girl may believe that a parent touches her because he is trying to teach her certain things).

Level 2-A

This level is characteristic to children aged between 8 and 9. Authority is seen as expertise in certain fields, but not all. The idea of equality is beginning to take hold: authority figures are no longer superior. Doing as one's told happens only in instances where the child is asked to do something positive or to avoid a negative consequence.

Level 2-B

This level starts at age 9. Things change dramatically: authority figures are seen as having authority only in certain situations and contexts: the educator at school, the parent at home. At this level, vulnerability to sexual abuse is lower because children no longer do as they are told by an adult simply because they are an adult. However, compliance can still take place if the adult is seen as an expert in romance and sex and if the child is eager to learn more.

To continue, we will only address those theoretical aspects regarding vulnerability to sexual abuse that are relevant to the scope of this paper: creating a program for preventing sexual abuse.

Burkhardt & Rotatori (1995) did a study where they investigated the relation between vulnerability to sexual abuse in children and the way they perceive and understand adults and abusers. In this study, the concept of vulnerability to sexual abuse was narrowed down by the authors to specific terms, measurable and observable: 1) identifying inappropriate behavior in adults, 2) resisting adults' actions and 3) reporting the incident to at least one close person. Thus, a "less vulnerable" child should be able to identify an abuser, know of ways to resist them and be eager to report the incident to someone. A child who is more vulnerable would not be able to identify an abuser, would not know how to react in an abusive situation and would not be eager to report the incident.

Their results show that children’s vulnerability to sexual abuse depends on who the abuser is: the vulnerability will be greater when the abuser is someone closer to the child. Identification, resistance and reporting is thus very difficult when the abuse is the uncle, for example. No significant differences were identified when the abuser was a stranger or the soccer coach. This data is corroborated by other studies [5]. It was also noted that the level of vulnerability varies by age as well: the older children (9-10) being less vulnerable than the younger ones (6-7). No significant differences were found between the responses offered by boys or girls.

All the data produced by the studies in this field encourage the idea of creating sexual abuse prevention programs aimed at young children, by putting together activities that educate them and reduce their vulnerability.

Preventing sexual abuse

Preventing sexual abuse, just like preventing other psychological problems, can be divided in primary, secondary and tertiary prevention. Primary prevention targets preventing sexual abuse in children who have not experienced it. Secondary prevention requires the immediate identification of abusers, stopping

the sexual abuse and minimizing the negative effects on the child. Tertiary prevention focuses on treating children and adults who have been sexually abused and who need psychological intervention. Most programs focus on primary and secondary prevention.

Primary prevention of sexual abuse can be achieved on different levels:

- At the community level:
  - By informing the population about the risk of sexual abuse taking place
  - Raising awareness in parents and educators regarding sexual abuse
  - Creating and distributing flyers and brochures with information regarding sexual abuse: types, contributing factors and consequences for the victims
  - Creating educational media on the subject
- At the individual level:
  - Child education by parents, grandparents or educators and teachers
- At the group level:
  - Table 1 show target groups that could benefit from prevention programs as well as the main objectives of prevention divided up by focus group. (see table 1)

Table I. The objectives of prevention programs depending on target groups.

Target Group	Objectives
Children in daycares and schools	Learning strategies to identify, resist and report abusive situations. Understanding the difference between appropriate and inappropriate touching. Raising awareness about tricks, authority, power or lies that adults can use to get what they want. Encouraging children to report incidents to those close to them. Assertive training focused on saying “NO” to abusive situations. Improving children’s self-esteem and self-worth.
Parents	Improving material situation. Learning how to cope with stress and how to resolve conflicts. Improving the parent-child relationship. Getting to know children better and valuing them better. Raising awareness about effective parenting styles.
Educators, teachers and professors	Raising awareness regarding the large number of children who are sexually abused. Training them to educate children about sexual abuse. Learning methods to improve a child’s sense of self-worth and self-esteem. Encouraging children to express themselves.
Abusers	Learning mechanisms to cope with stress and learning how to resolve conflicts. Increasing self-esteem. Focusing on the negative consequences the abuse has both on the child and the abuser. Learning communication strategies and how to maintain interpersonal relations. Cognitive restructuring.
Adults who have been abused	Learning mechanisms to cope with stress and learning how to resolve conflicts. Lowering aggression and violence.

One problem that has cropped up as soon as the first prevention programs were created (after 1980) was evaluating them. Plummer observed that after participating in a sexual abuse prevention program, involving 69 children, the children's knowledge about sexual abuse increased significantly but that knowledge did not last: after 8 months many returned to their original beliefs that it should be kept secret, that the child was at fault for what had happened. Similar results were obtained by Binder and McNeil [4]. Putman (2003) did an interesting study on a group of 825 women regarding the efficiency of prevention programs in schools and daycares. The findings were that the programs reduce the occurrence of sexual abuse: 8% of participating women were sexually abused as compared to 14% of women who did not participate in such a program.

Experimental approach

Motivation: this paper seeks to create a primary prevention program for sexual abuse in preschoolers for the following reasons:

- The large number of children who are subject to sexual abuse
- The current transitional period in Romania: the vast majority of the population has a poor material situation which leads to numerous conflicts, stress and frustration.
- Stress, material, social and marital problems can increase the risk for childhood sexual abuse. Garbarino and Kostelny did a study showing the characteristics of communities with the largest incidence of childhood sexual abuse. They observed that communities where the incidence is the greatest were characterized by a depressive atmosphere, people were unhappy with available services and with political leaders and the social support system was inefficient and limited. On the other hand, communities where the incidence of childhood sexual abuse was lowest people's attitude towards the community was different: they were pleased with the leaders, with the community where they lived and the social support network was strong.
- Current trends in psychology: moving from interventions (tertiary preventions) to primary and secondary prevention (preventing cardiovascular disease, cancer, obesity, depression, anxiety and emotional disorders)

- Costs (time, informational and financial) are much lower for prevention than intervention: it is much easier to prevent sexual abuse than to intervene.
- The psychological consequences are minimal in the case of prevention of sexual abuse whereas sexual abuse patients' symptoms and complaints are major/great and strongly affect their lives.

The scope of the prevention program is to decrease children's vulnerability to sexual abuse. The term "vulnerability" was taken from specialized literature – Burkhardt & Rotatori (1995) and was changed to specific and behavioral terms: 1) identifying inappropriate behavior in adults 2) resisting the adult's actions 3) reporting the incident to at least one close person.

Starting from these theoretical aspects we make the following assumptions:

1. After attending the prevention program, children will be able to identify inappropriate behavior in adults more easily and quickly
2. After attending the prevention program, children will have more efficient strategies to resist inappropriate behavior in adults
3. After attending the prevention program, children will report more easily to people close to them interactions or incidents involving others.

Material and method

Material: To create the prevention program we initially worked with a group of 22 children (10 girls and 12 boys), aged 6 and 7 who were enrolled in the Targu-Mures Extended Program Daycare No.3. The children were part of normal families, raised by both biological parents and having a good material situation. Parental consent was obtained from all parents before starting the program. Only 16 of the 22 children participated in all program activities and in the final evaluation. Absenteeism was due to a variety of causes: sickness, traveling etc.

Method: for the initial evaluation two stories were used:

1. The story of the abuser elaborated by Burkhardt (1991), which seeks to evaluate the vulnerability of children to sexual abuse. The version of the stranger was used for this phase. The story begins with the description of the abuser, a stranger who asks a child to look at the picture of a lost puppy and asks for help in finding it. The abuser starts a discussion with the child and at the end touches

his bottom. After the child listens to this story a set of questions are asked to reveal the level of vulnerability (the story and the questions can be found in appendix no. 1)

2. The Jane/Jimmy story created by Bruss-Saunders in 1979 is used to investigate how children see their parents. This story is about a child who has to decide whether he will obey his parents or not: the child wants to buy a toy, but the parent advises not to buy it. The children are then asked questions (*“Should Jimmy/Jane listen to his/her parent? Why? Why do you think parents sometimes punish children?”*) this will indicate how they perceive authority, listening or reprimands.

The story of the abuser, written by Burkhardt [1], was used in the final evaluation – the version about the uncle. The story begins with describing the uncle who asks his nephew to get ready for bed and to turn off the cassette player. While talking with the child the uncle begins touching the child’s body. After the story is told the children are asked different questions (similar to those used for the initial evaluation) to evaluate the level of vulnerability and to, indirectly, show how efficient the prevention program was (the story and the questions can be found in appendix 2).

When creating the actual prevention program we have used different educational materials: stories, diverse lists with situations and daily occurrences that were then analyzed, media players, badges, pencils, audio tapes, dolls, drawings, toys, gold stars, toy coins, candy and, diplomas.

Procedures. The entire process was broken down by stages:

1. Evaluating vulnerability to childhood sexual abuse.

Goals for this stage were: building a relation with each child, gathering information about children’s knowledge regarding sexual abuse, abusers, their strategies in identifying and resisting adults’ inappropriate behavior and reporting incidents to others. This information was also used towards choosing the adequate methods to be used for the prevention program.

Proceedings: we have worked with each child individually. The children went, one by one, in the psychologist’s office within the daycare and were asked a few questions aimed at setting an appro-

priate context for the child (“What is your name? How old are you? What are your favorite cartoons? What do you like best about daycare?”). After familiarizing them with the environment the children were asked to listen carefully to two stories (the story of the abuser and the Jane/Jimmy story) and to answer questions about them. The duration of an interview was approximately 25-30 minutes. Two educators assisted with the interviews, both students, with a psychology major, in their freshman year. First the Jane/Jimmy story was told. The main character was either a boy or a girl to match the child’s gender. During the interview, children were encouraged to answer questions. The evaluators were to retain a neutral attitude towards the child’s answers regardless of how correct they were. At the end of the interview children were thanked for their help in “finding out what children think”.

2. The actual prevention program:

The **goals** of the program were:

- Learning strategies to identify, resist and report.
- Understanding the difference between appropriate and inappropriate touching.
- Making children aware of how adults can get what they want by using tricks, authority, power, lies.
- Encouraging children to report incidents to those close to them
- Assertive training focused on saying “NO” to potentially abusive situations

Proceedings: the entire program took place over three meetings. During the entirety of the program different techniques were used to encourage children to openly express their opinions and to encourage learning new behaviors. Thus, we used positive reinforcement of different kinds: social (attention, smiling, hugs), treats (candy) and symbolic (toy coins, gold stars). Other behavioral methods were used as well to facilitate changing children’s opinions and inadequate behaviors: extinction, modeling, role-playing [3][19][20][21][22][23][24][25][26][27][28][29].

Additionally, different activities were used to educate children and to lower their vulnerability:

- Listening to stories with educational content followed up by discussions and reaching conclusions regarding the content of the story in the form of rules: “If we don’t listen, then...”, “If we talk to strangers, we might...”

- Describing situations in which children should or should not be obedient (examples: while playing in the street a stranger comes by and asks directions to a store; the neighbor comes over and asks for help carrying some bottles to a cellar; mother comes and asks them to clean up their room), talking and analyzing these situation and choosing the adequate behavior in each situation.
- Talking about their private parts, where they should never be touched by anyone and talking about what their feelings might be if touched in those parts (materials: drawings of the human body with different facial expressions, dolls).
- Providing a model (by means of a play) for how to react to abusive situations; children acting out plays (a diverse set of abusive situations, in which the abuser could be a stranger but also a person the child is acquainted to: a neighbor, the football coach, an older brother, a cousin) enabling them to use the newly acquired knowledge and to further learn how to efficiently deal with a potentially abusive situation.

All the program activities were done in groups. Furthermore, in the last two meetings we worked with smaller groups of 5-6 children, this allowed a better control over the group, the activities and allowed each child to express themselves.

3. Program evaluation

The **goals** for the third stage of the experiment were to test both the newly acquired knowledge and information from the program but also how they are transferred and generalized in real-life situations.

We used two methods:

3.1. evaluation of children's learnings by using the "abuser story" – the uncle version. We worked individually with each child. No emotional distress was observed after the story was told, nor after the interview. All children were willing to listen to the story and to answer questions.

3.2. testing children's capacity to apply their learnings to real life situations. For this scenario we used an accomplice (24 year old female), who came in the yard of the daycare while children were playing outside. She was asked to start conversations with children who participated in the program and to try to trick them by telling them the following story: *"I'm looking for Johnny, a little boy who is home alone and very ill. His mother asked me to bring him some medicine but I cannot find his house. I only know that it's close to the pharmacy. Could you show me where the pharmacy is so*

that I can bring him his medicine? Poor Johnny. He's all alone at home and waiting for me."

4. Rewarding the children

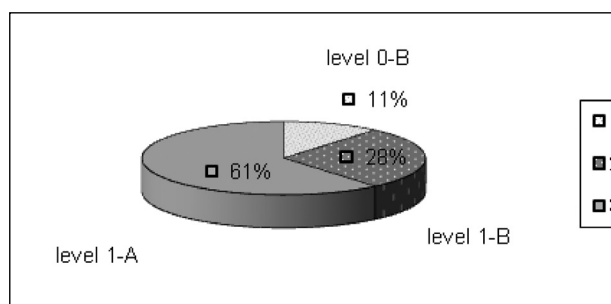
At the end of the prevention program all children were awarded diplomas for participating in the program activities.

Results and results analysis

Processing the information obtained from the initial evaluation: while processing the gathered information we sought to bring into focus several aspects: the way children perceive their parents, the children's vulnerability to sexual abuse, how the abuser's authority is perceived, the difference in answers between boys and girls.

How children perceive authority. Studying the data gathered after telling the Jane/Johnny story helped us understand both how children perceive authority and adults as well as what their vulnerability is to sexual abuse, as it relates to their level of cognitive development. Thus, it was observed that all 22 children obey their parents and see them as authority figures that must be obeyed and respected. Only 18 of the 22 children were able to explain why they listen to their parents. Thus, most children listen to their parents because they associate them with a specific set of characteristics and physical or social attributes ("I listen to mother because she is my MOTHER.", "I listen to her because I am her child", "I listen to her because she is good and works hard", "I listen to her because she feeds me and does everything I ask her to", "I listen to her because she is good, gives us food, always tries to..."). Few children listen to their parents because they know more than them, or for positive reinforcement or to avoid a negative consequence. ("I listen to her to be good", "I listen so she won't punish me") or for favors received in the past or promised in the future ("I listen to her because she bought me skates").

Analyzing these answers in light of the three levels of perceiving authority, as described by Damon (1977) we can classify the children's understanding of authority as being at level 1-A (Figure 1).

Figure 1. Levels of understanding authority

There is some pragmatism to this and it indicates that when the child is unsure whether the abusive behavior is appropriate or not, he or she may comply further believing that authority figures must be obeyed. 28% of the children perceive authority in accordance to level 1B; they are generally vulnerable to sexual abuse if they believe that the abuser is a person who knows more than them and can teach them more. The child's reasoning, characteristic for 0-B, favors an increase in the risk of sexual abuse, especially if the child is promised toys, candy or something of interest to them.

Most of the answers to the question "Why are children punished/grounded?" were "because they behave badly". This answer shows that they don't understand the exact cause for the punishment or its significance. These children can be relatively easily tricked using candy, special favors, praise because they believe their behavior is compliant: "only good children are rewarded, the bad ones are punished". Very few children believe they are punished because they didn't obey. Although this answer shows a more profound understanding it still shows that these children can be vulnerable to sexual abuse if, for them, the abuse is framed as an opportunity to gain "good child" status.

Cognitive vulnerability in children. To study the data we used two types of identification, resistance and reporting: **immediate** – when immediately after the story was told the child identifies the problem, has some ideas of how to resist the abuser and is eager to report to someone what had happened and **guided** – when only after being asked questions the child was able to identify the inappropriate behavior of the adult, resisted and reported it to a close person.

Immediate identification: After studying the data, it was observed that only 2 children of the 22 identified, immediately after the story was told, the inappropriate behavior of the stranger, believing that the problem in the story was the man who wanted to lie to the child or the child for talking to strangers. The rest of the children were not able to immediately identify the inappropriate behavior of the adult. Some claimed that there was nothing inappropriate in the story, others believed the problem was the man having lost the dog, the dog getting lost or searching for the dog. One possible explanation for these results is the children's fascination for animals and their wanting to offer help in finding the lost dog. Even when asked

"What would Michael want to do when the man touches his bottom?" 6 out of the 22 the children said that he should go search for the dog.

Guided identification: Out of the entire group of children, 72,2% of them identify the adult's behavior as inappropriate during the interview when helped out by the questions. The rest of the children, even when guided by questions, are unable to understand the behavior of the adult. The questions in the interview aimed at identifying that behavior are: "The man touched Michael's bottom. What does Michael think about that?". "What would Michael/Maria want to do when the man touched his/her bottom?", "Why doesn't Michael/Maria want to be touched by the man?", "From what you've heard about the man, is he a good or a bad person"?

Immediate resistance: It was observed that, after the story was told, only 2 children were able to provide some strategies to resist the adult's behavior: "The girl should tell him that she cannot be talking to strangers" and "She shouldn't listen to him because he wants to take her with him". When asked "What do you think Maria/Michael should do?" most children said that he/she should go looking for the dog. If the children don't identify the inappropriate behavior of the adult no information regarding danger comes to their mind and they don't attempt to resist the adult.

Guided resistance: during the interview 54% of the children came up with strategies to resist the adult. The following strategies were suggested: staying and talking, screaming, leaving the man be, running away, catching the man's hand, telling him to stop, hitting him, telling him he's not allowed, telling him "Don't touch me!". We can observe that some of these strategies are more or less efficient – from staying and talking to him to running away. The other children who offered no strategy of resisting believed that they would not be able to stop the adult anyway because they are small and he is a grown-up. And so the idea of authority emerges: the man is a grown-up, an adult, perceived as an authority figure and the child cannot be disobedient.

Immediate reporting: Unfortunately, no child said that Michael/Maria should report the incident to someone immediately after the story was told. These results match the findings of Burkhardt & Rotatori (1995). In their study, the percentage of young children (6-7 year olds) who reported the incident was very low.

Guided reporting: When asked “Should Michael/Maria tell someone what the men did?” two thirds of the children believe that it was not necessary to report it anyone. But later, when asked “Let’s imagine the man tells Michael/Maria: ‘don’t tell anyone what I did’. Should Michael/Maria keep the secret and not tell anyone? Why?”, half of the children believe that they shouldn’t keep the secret and that they should report to someone important to them the man’s behavior. The important persons to report to were their mother and father. Only one child mentioned other people: colleagues, friends, cousins. The most frequent answers to the question “What does Michael think would happen if he told anyone what the man did to him?” were: “the man will beat and punish Michael”, “nothing would happen because he stopped the man”, “his parents will scold him because he talked to strangers”, “he will be ashamed”. It is noted that those children who offered some resisting and reporting strategies are also preoccupied by the consequences of their actions.

How children understand the authority of the abuser. The interview included questions that aim at measuring the abusers authority. There are two main dimensions taken into account:

- 1. Seeing the stranger as an authority figure who is a position to tell children what to do.** Perceiving the stranger as an authority figure was measured taking into account the number of children who believed that the stranger is allowed to tell them what to do. The relevant interview question is: “Are the people who walk up and down the street allowed to tell children what to do? Why”. Even if the majority of the children (73%) believed that strangers were not allowed to tell children what to do, 59% of them replied affirmatively to the question “Is it alright for the man to tell Michael/Maria to look at the picture of the dog?”. Unfortunately, even if some children know from their parents that they should not be talking to strangers, they forget or ignore what they know because of contextual stimuli (being offered the opportunity to help, when offered a reward; or, in our case, wanting to help the lost dog).
- 2. Disobedience.** The abuser’s authority can be measured by studying the answers to this question: “Is Michael/Maria allowed to not listen to the man?” We can observe that even though the major-

ity of the children know what they should not be talking to strangers, 82% of them believe that they cannot be disobedient. This shows another aspect of their vulnerability to sexual abuse by perceiving the stranger as an authority figure who must be obeyed.

The results obtained from the initial evaluation indicate that the children’s vulnerability to sexual abuse is increased. This is due to both lack of education but also due to their level of cognitive development. In our case, most of the children are so focused on the lost dog that they are not paying attention to the adult’s behavior. The data, even though sad, portrays reality and the ease with which children can fall victims to adults. Additionally, these results make a strong argument for creating a sexual abuse prevention program and provide a guide for the structure of such a program and, the adequate methods and techniques to be used.

Studying the data from the final evaluation:

Children’s vulnerability was measured based on the following criteria:

Immediate identification. Data shows that out of the 16 children who participated to at least 2 meetings, 11 of them immediately identified, after listening to the abuser story, the inappropriate behavior of the uncle. The question used to investigate this aspect was: “What do you think is a problem in this story?”. Most children stated: “the uncle shouldn’t have touched her body”.

Guided identification. During the interview, due to guiding questions, the other children were able to identify the uncle’s behavior as “bad”.

Immediate resistance. It was noted that out of the 16 children who participated in the prevention program, after being told the story, 9 of them immediately offered resistance strategies and by the end of the interview all children provide more or less effective ways of resistance: disobedience, not letting the uncle touch them, pushing his hand away, shouting for help, pushing the uncle away, “hit him!”, calling mother to report everything, telling him to leave them alone because they don’t like it, offering 10,000 lei for him to stop, saying: “Don’t touch me!”, leaving the room, hitting him with the foot, saying “please stop!”. The strategies offered by the children after participating in the prevention program are much more numerous than those offered in the initial evaluation. Additionally it was noted that, in contrast with the

initial evaluation when children offered at best one resistance strategy, in the final evaluation most children offered 2-4 methods of resistance.

Immediate reporting. As far as reporting is concerned it was observed that, immediately after the story was told, 6 of the 16 children considered: “He/She should tell mother and father” about what the uncle did. The question used was: “What do you think Michael/Maria should do?”. Only one child of the 6 offered an additional answer: “Call the police”.

Guided reporting. It was also observed that during the interview, the majority of the children (except one) considered that they should report to at least one person the uncle’s behavior. Similarly to the initial evaluation, the persons mentioned were the parents. What is new in the final evaluation is reporting the incident to the police.

Another aspect that was investigated was to see whether the difference between the children’s knowledge as measured in the initial and final evaluation was statistically significant. To do so we calculated the significant difference between frequencies (criterion χ^2), even though the sample lot was not large, and the frequencies noted in the table used for the calculations were relatively small. The results are presented in table II.

Table I. Significance of difference between the frequencies

Significance of difference between the frequencies – between the initial and final evaluation	Immediate identification	Guided identification
	$\chi^2 = 14.64$ p= 0.01	$\chi^2 = 5.17$ p= 0.05
	Immediate resistance	Guided resistance
	$\chi^2 = 9.99$ p= 0.01	$\chi^2 = 8.55$ p= 0.01
	Immediate reporting	Guided reporting
	$\chi^2 = 9.27$ p= 0.01	$\chi^2 = 6.92$ p= 0.01

The statistically significant differences between the initial and final evaluation show how efficient the prevention program was. Furthermore, the results are even more compelling considering that the story used to evaluate children’s vulnerability, in the final evaluation, was more difficult and required a deeper understanding than the story used for the initial evaluation.

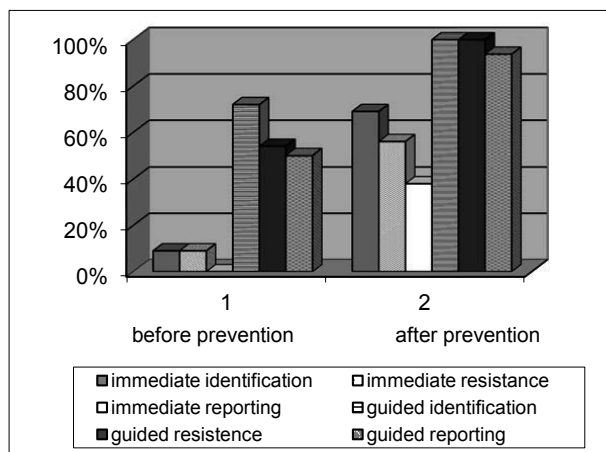

Fig. 2 The vulnerability of children to sexual abuse before and after the prevention program

The difficulty was higher because of who the abuser was, as he is an uncle in the final story, a person known or close to the child. It is documented in the specialty literature that the difficulties for the children and their confusion are higher when the abuser is someone from the child’s circle of acquaintances.

How boys and girls responded. Neither the initial nor the final evaluation showed any differences based on gender in the children’s answers. The calculations (criterion χ^2) indicate that there are no statistically significant differences between girls and boys when it comes to identification, resistance and reporting. This data is in line with the results documented in the specialized literature (Burkhardt & Rotatori, 1995).

Children’s perception of uncle’s authority. It was interesting to observe whether the children perceived the uncle as an authority figure and if there are any differences on how the uncle is perceived as compared to the stranger. The uncle’s authority was measured using two criteria:

1. Seeing the uncle as an authority figure who is entitled to tell children what to do. The question used to find out whether children see the uncle as an authority figure or not was: “Is the uncle allowed to tell children what to do? Why?”. It was noted that 6 children out of 16 (37%) believe the uncle has that right but only if doesn’t touch them or “only if he is right”. The other believed that uncles don’t have the right to tell children what to do because they could harm them, they are not their parents or it’s simply not allowed. Even if most children believed that uncles are not allowed to tell children what do to, 68% of the children answered positively to the question: “Is it ok for the uncle to

tell Michael to turn off the cassette player and to get ready for bed?”. The most frequent explanation offered for this reply was: “it is late evening, in the morning Michael/Maria have to wake up and go to daycare”. Also, all children could tell the difference between the uncle’s two behaviors: first – when telling the child to turn off the cassette player and to get ready for bed and second – when he starts touching their body. They consider the second behavior as inappropriate and the first as appropriate to the context. Comparing these replies to those about the stranger’s authority (from the initial evaluation) it was noted that the uncle has more authority in telling children what to do than the stranger but only provided that he is right and does not harm them (73% of the children believed that strangers are not allowed to tell children what to do). These results are in line with those observed by Burkhardt & Rotatori (1995): the closer someone is to the child the greater the authority.

2. Disobedience. The uncle’s authority can also be measure by how children answered the question: “Is Michael/Maria allowed to disobey the uncle?”. Thus, 9 children out of 16 believed they can be disobedient with the uncle because he is not their parent. This data shows a major attitude change from the initial evaluation when 82% of the children believed that they should not be disobedient with the stranger. This shows that the prevention program changes how children perceive the authority some people have. The chief experimental studies and clinical observations mentioned in the specialized literature show that children’s vulnerability to sexual abuse grows the closer the abuser is to the child: identification is more difficult and the percentage of those who use resisting strategies or report the incident is very small. Thus, in the Burkhardt & Rotatori (1995) [1] study it was observed that only 21% of small children (aged 6 and 7) immediately identify the uncle’s behavior as inappropriate and make suggestions on strategies to resist the uncle. Only 5% of the children would report the incident with the uncle to someone. The data obtained in the present experiment differ from those found in the specialized literature and that difference is due to the prevention program. Even if children are somewhat confused regarding the uncle’s authority (the children’s answers show that confusion),

they are able to identify the uncle’s inappropriate actions and they come up with strategies to resist and report.

Verifying how acquired knowledge is generalized and applied in real life situations. To test whether the results translate in real life situations and to see whether children’s behavior actually changes, not just their knowledge, we have used an accomplice, a 24 year old woman, who, after coming inside the daycare’s yard, attempts to strike up conversations with the children who benefited from the prevention program and tries to trick them, asking them for directions to the store. Of the 12 children who participated in the prevention program’s activities and were present that day at the daycare, 4 children (one boy and three girls) were tricked and showed the accomplice where the store was but did not leave the daycare’s yard. It is worth mentioning that one of the little girls attended only 2 of the program sessions, while the others who offered to help the accomplice, did it mostly to help Johnny, the sick boy who was home alone waiting for his medicine and less for the rewards they were promised, 10 lei. These results show that even after participating in a prevention program children are vulnerable to an abusive situation due to their level of cognitive development – by wanting to help out others, to be seen as worthy, to be rewarded for what they do and because they yearn for the “good child” status.

However, for most children knowledge generalization did occur and it did translate to real life situations:

- They did identify the inappropriate behavior of the stranger, even though she was a woman (in the program activities the abuser was a man) and she was already in the daycare’s yard (in the examples used the special context was different: in front of the the home, at home, in the street).
- Children behaviors that were not explicitly taught to them: reporting to the educators or those who participated in running this program the incident with the “mean woman who tried to trick us”, even though in the examples used in the program the children were taught to report to people particularly close to them: mother, father, grandparents etc.
- They were able to resist the accomplice’s tricks: by running away, leaving her, telling her “We’re not allowed”, listening to her but refusing to help.

Conclusions:

The prevention program's results show that:

- Children identify inappropriate behavior and actions of adults more easily.
  - Children have more strategies of resisting a potential abuser.
  - Children report to the right persons (parents) the undesired incident
  - Even if children report the abusive incident to persons close to them, some are concerned with the negative consequences of doing so
  - Not only does the children's knowledge improve but their behavior changes, too
  - The acquired knowledge is generalized and transferred to other situations and it facilitates the emergence of new behaviors that were not explicitly taught.
- The identification and understanding of abusers is improved/better.
  - Children learn the difference between an appropriate touch and an inappropriate one.
  - Children are presented with a model of the world around them, of the tricks, authority, power and lies adults can use to obtain what they want.

All of these results are encouraging and stand a strong proof of how efficient the prevention program is. Preventing childhood sexual abuse is not an utopian goal, it can be accomplished by decreasing children's cognitive vulnerability. This can be done on one hand by educating children and on the other by raising parents' and educators' awareness to provide that education.

Note:

I would like to thank the entire staff of the Tg-Mures Extended Daycare No.3 for their cooperation and help in running this prevention program. I am grateful to Georgeta Ignat, Georgiana Fechetu and Oana Cuesdeanu for their help during the entirety of the program.

Appendix 1

The story of the abuser created by Burkhardt (1991) – the stranger version

I will tell you a story about Michael/Maria. A boy/girl your age.

One day Michael/Maria was outside playing. A man was walking by. The man stopped walking and started to talk to Michael/Maria. The man told Michael/Maria that he had lost his little puppy. The man said he was very sad and very worried about the dog. The man told Michael/Maria that he was the kind boy/girl who could help him find the puppy.

The man told Michael/Maria to look at a picture of the little lost puppy. While he showed Michael/Maria the picture, the man knelt close to Michael/Maria and put his hand on Michael's/Maria's bottom.

Questions for the child:

1. What do you think the problem is in this story?
2. What should Michael/Maria do? Why?
3. What do you think Michael/Maria will do? Why?
4. The man told Michael/Maria to look at the puppy's picture. Should Michael/Maria do what the stranger told him/her? Why?
5. Is it alright for the man to tell Michael/Maria to look at the picture of the puppy?
6. Are people who walk in the street allowed to tell children what to do? Why?
7. The man touched Michael's/Maria's bottom. What does Michael/Maria think about that?
8. What would Michael/Maria want to do when the man touches his/her bottom?
9. You said that Michael/Maria should not have listened to the man – Are they allowed not to listen the man?
10. Are children sometimes allowed not to listen? When?
11. You said that it was alright for Michael/Maria to listen to the man and to look at the picture. You said that it was not alright for the man to touch Michael/Maria. What is the difference between the two situations?
12. Is it alright for children to do what people in the street tell them to do?
13. Is it alright for a child to listen to someone who tells them to do something bad? Why?
14. From what you've heard about Michael/Maria, is he/she a good boy/girl? Why?
15. From what you've heard about the man, is he a good man? Why?
16. In this story Michael/Maria and the man do not agree: the man touches his/her bottom, and Michael/Maria wants the man to stop. Can Michael/Maria make him stop?
17. Why doesn't Michael/Maria want to be touched by the man?
18. Let's imagine Michael/Maria wants to stop the man from touching him/her. How could Michael/Maria stop him?
19. Does Michael/Maria believe he would be punished if he tried stopping the man?
20. Do you think he/she would be punished for trying to stop the man?
21. What do you think would happen to Michael/Maria?
22. Does the man care about how Michael/Maria feels?
23. Should Michael/Maria tell anyone about what the man did to him/her?
24. What does Michael/Maria think would happen if he/she told anyone what happened?
25. What would the man do if Michael/Maria would tell anyone what happened?
26. Let's imagine the man tells Michael/Maria: "don't tell anyone what I did". Should Michael/Maria keep the secret and not tell anyone? Why?

Appendix 2

The story of the abuser created by Burkhardt (1991) – the uncle version

I will tell you a story about Michael/Maria. A boy/girl your age. One night Michael's/Maria's uncle told him to turn off the cassette player and get ready for bed. His/Her uncle came into his/her room to tell him/her good-night. They talked about school, Michael/Maria said he/she had a good day. His/Her uncle said he had a bad day and had many things to do. He told Michael/Maria he liked to talk to Michael/Maria because, out of all the kids, Michael/Maria was the best.

Michael's/Maria's uncle sat on the bed close to Michael/Maria. As he talked, he began caressing Michael's/Maria's body.

Questions for the child

1. Tell me what do you think the problem in the story is?
2. What should Michael/Maria do? Why?
3. What do you think Michael/Maria will do? Why?
4. The uncle told Michael/Maria to stop the cassette player and get ready for bed. Should Michael/Maria do what the uncle told him/her to do? Why?
5. Is it alright for the uncle to tell Michael/Maria to turn off the cassette player and get ready for bed?
6. Are uncles allowed to tell children what to do? Why?
7. The uncle started touching Michael/Maria. What does Michael/Maria think about that?
8. Is it normal for the uncle to do that?
9. What would Michael/Maria want to do when the uncle touches his/her body?
10. You said Michael/Maria should not have listened to the uncle – Is he/she allowed to disobey the uncle?
11. Can children be disobedient sometimes? When?
12. You said it was alright for Michael/Maria to listen to the uncle when he/she was told to turn off the cassette player. You said that it was not alright for the uncle to touch Michael/Maria. What is the difference between the two situations?
13. Is it alright for children to listen to adults who tell them to do bad things? Why?
14. From what you've heard about Michael/Maria, is he/she a good boy/girl? Why?
15. From what you've heard about the uncle, is he a good man? Why?
16. Do you think that Michael/Maria and the uncle are getting along well?
17. In this story Michael/Maria and the uncle do not agree: the uncle touches his/her body, and Michael/Maria wants the uncle to stop. Can Michael/Maria make him stop?
18. Why doesn't Michael/Maria want to be touched?
19. Let's imagine Michael/Maria wants to stop the uncle from touching him/her. How could Michael/Maria stop him?
20. Does Michael/Maria believe he would be punished if he tried stopping the uncle?
21. Do you think he/she will be punished?
22. What do you think will happen to Michael/Maria? What about the uncle?
23. What does Michael/Maria think about his/her uncle?
24. Does the uncle care about how Michael/Maria feel?
25. Should Michael/Maria tell anyone what the uncle did? Who should he/she tell to?
26. What does Michael/Maria think would happen if he/she told anyone about what the uncle did?
27. What would the uncle do if Michael/Maria told anyone what happened?
28. Let's imagine that the uncle tells Michael/Maria: "Don't tell anyone what I did." Should Michael/Maria keep it a secret and not tell anyone? Why?

BIBLIOGRAFIE / REFERENCES:

1. Burkhardt S, Rotatori A. Treatment and Prevention of Childhood Sexual Abuse - a Child Generated Model, Taylor and Francis Publ, Chicago, 1995.
2. DSM- V, American Psychiatric Association (Ed), Washington, 2013, p 718.
3. Thompson C, Rudolph L. Counseling Children. Brooks and Cole Publ Co, Pacific Grove, California, 1992.
4. Putman F. Ten-Year Reaserch Update Review: Child Sexual Abuse. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 2003, 42 (3): 157-163.
5. Elliott M. Child sexual abuse prevention: what offenders tell us. *Child Abuse & Neglect*, 1995, 19 (5)
6. Shapiro D, Kaplow J, Amaya-Jackson L, Dodge KA. Behavioral Markers of Coping and Psychiatric Symptoms among Sexually Abused Children. *Journal of Trauma Stress*, 2012, 25(2):157-163. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3708481/>
7. Weiss EL, Longhurst JG, Mazure CM. Childhood sexual abuse as a risk factor for depression in women: psychosocial and neurobiological correlates. *Am J Psychiatry*, 1999, 156(6):816-828. Abstract. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/10360118>
8. Chen JQ, Han P, Dunne MP. Child sexual abuse: a study among 892 female students of a medical school. *Zhonghua Er Ke Za Zhi*, 2004, 41(1):39-43. Abstract. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/14990105>
9. Valente SM. Sexual abuse of boys. *J Child Adolesc Psychiatr Nurs*, 2005, 18(1):10-16. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15701094>
10. Beitchman JH, Zucker KJ, Hood JE, daCosta GA, Akman D, Cassavia E. A review of the long-term effects of child sexual abuse. *Child Abuse Negl*, 1992, 16(1):101-18. Abstract. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/1544021>
11. Milea Șt. Minorul abuzat sexual. în: Milea Șt. (Ed). Profilaxia primară a tulburărilor psihice la copil și adolescent. Vol.II. Categoriile de copii cu risc crescut. Ed.Ama Best Art, București, 2009, 53-64.
12. Dobrescu I. Abuzul și neglijarea copilului. în: Dobrescu I.(sub.red). Manual de Psihiatrie a Copilului și Adolescentului, vol.2, Ed. Medica, București, 2010, 632-645.
13. Dube SR, Anda RF, Whitfield CL, Brown DW, Felitti VJ, Dong M, Giles WH. Long-term consequences of childhood sexual abuse by gender of victim. *Am J Prev Med*, 2005, 28(5):430-438. Abstract. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15894146>
14. Schaffer R H. Introducere in Psihologia Copilului, Editura ASCR, Cluj-Napoca, 2005.
15. Wolfe A, McMahon R, Peters R. New Directions in Prevention and Treatment Across the Lifespan, Sage Publication, New York, 1997.
16. Schetky D, Green A. Child Sexual Abuse- a Handbook for Health Care and Legal Professionals. Brunner-Masel Publishers, New York, 1988.
17. Papalia D, Wendkos Olds S. A Child's World. McGraw-Hill Inc, New York, 1996.
18. Cialdini R B. The psychology of Influence of Persuasion, Harper Collins e-books, 2007.
19. Kazdin A. *Behavior Modification in Applied Settings*, Waveland Press, USA, 2013.
20. Kazdin A. Metoda Kazdin de creștere a copilului obraznic, Editura Meteor Press, București, 2009.
21. Ress S, Graham R. Assertion Training. Routledge, London, 1993.
22. Michalos AC. Global Report on Student Well-Being. Volume I: Life Satisfaction and Happiness. Springer-Verlag, New York, 1991.
23. Michalos AC. Global Report on Student Well-Being. Volume II: Family, Friends, Living Partner and Self-Esteem. Springer-Verlag, New York, 1991.
24. McCown R, Driscoll M, Roop P. Educational Psychology – a Learning-Centered Approach to Practice. Schuster Publishing Company, New York, 1996.
25. Martin G, Pear J. Behavior Modification- What it is and how to do it, Pearson Education, NY, USA, 2015.
26. Dwivedi KN. Group Work with Children and Adolescents. Jessica Kingsley Publ, London, 1998.
27. Smith P, Cowie H, Blades M. Understanding Children's Development. Blackwell Publishers, Oxford, 1998.
28. Hetherington M, Parke R. Child Psychology - a Contemporary Viewpoint, McGraw-Hill Inc, New York, 1993.
29. Dudley C. Treating Depressed Children- A Therapeutic Manual of Cognitive Behavioral Interventions. New Harbinger Publ, Oakland, 1997.